Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Papur ymchwil

Anghenion Addysgol Arbennig (AAA)/ Anghenion Dysgu Ychwanegol (ADY) yng Nghymru

Mehefin 2015

Cynulliad Cenedlaethol Cymru
National Assembly for Wales

Y Gwasanaeth Ymchwil

Cynulliad Cenedlaethol Cymru yw'r corff sy'n cael ei ethol yn ddemocrataidd i gynrychioli buddiannau Cymru a'i phobl, i ddeddfu ar gyfer Cymru ac i ddwyn Llywodraeth Cymru i gyfrif.

Mae'r Gwasanaeth Ymchwil yn darparu ymchwil a gwybodaeth arbenigol a ddiduedd er mwyn cefnogi Aelodau a phwyllgorau'r Cynulliad i gyflawni swyddogaethau craffu, deddfwriaethol a chynrychioliadol Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

Mae briffiau gan Wasanaeth Ymchwil yn cael eu hysgrifennu ar gyfer Aelodau'r Cynulliad a'u staff. Mae'r awduron ar gael i drafod y papurau gydag Aelodau a'u staff ond nid yw'n bosibl rhoi cyngor i'r cyhoedd. Croesawn sylwadau ar ein briffiau; os oes gennych unrhyw sylwadau gallwch eu hanfon i'r cyfeiriad post neu e-bost isod.

Gellir cael gafael ar fersiwn electronig o'r papur ar safle'r Cynulliad Cenedlaethol yn: www.cynulliad.cymru/ymchwil

Mae copïau printiedig hefyd ar gael:

Y Gwasanaeth Ymchwil
Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Bae Caerdydd
CF99 1NA

E-bost: Ymchwil@Cynulliad.Cymru
Twitter: @SeneddYmchwil
Blog: pigion.wordpress.com

© Hawlfraint Comisiwn Cynulliad Cenedlaethol Cymru 2015
Ceir atgynhyrchu testun y ddogfen hon am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng cyn belled ag y caiff ei atgynhyrchu'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol na difrïol. Rhaid cydnabod mai Comisiwn Cynulliad Cenedlaethol Cymru sy'n berchen ar hawlfraint y deunydd a rhaid nodi teitl y ddogfen.

Rhif ymholiad: 15/2010
Rhif dogfen:15/025

Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Papur ymchwil

Anghenion Addysgol Arbennig (AAA)/ Anghenion Dysgu Ychwanegol (ADY) yng Nghymru

Mehefin 2015

Michael Dauncey

Mae'r Papur Ymchwil hwn yn rhoi trosolwg amserol o'r fframwaith cyfreithiol presennol ar gyfer Anghenion Addysgol Arbennig (AAA) yng Nghymru cyn y ddeddfwriaeth arfaethedig yn ystod haf 2015. Esbonnir y darpariaethau a'r prosesau presennol, ynghyd â'r daith adolygu a diwygio sydd wedi digwydd bron drwy gydol yr oes ôl-ddatganoli.
Mae ystadegau ar nifer y dysgwyr, lefelau gwariant a pherfformiad academaidd cymharol disgyblion ag AAA hefyd wedi'u cynnwys.

Cynulliad Cenedlaethol Cymru
National Assembly for Wales

Y Gwasanaeth Ymchwil

Teitl y papur: Anghenion Addysgol Arbennig (AAA)/Anghenion Dysgu Ychwanegol (ADY) yng Nghymru

Rhif ymholi: RS/151210

Awdur: Michael Dauncey

Dyddiad: Mehefin 2015

Crynodeb: Mae'r Papur Ymchwil hwn yn rhoi trosolwg amserol o'r fframwaith cyfreithiol presennol ar gyfer Anghenion Addysgol Arbennig (AAA) yng Nghymru cyn y ddeddfwriaeth arfaethedig yn ystod haf 2015. Esbonnir y darpariaethau a'r prosesau presennol, ynghyd â'r daith adolygu a diwygio sydd wedi digwydd bron drwy gydol yr oes ôl-ddatganoli. Mae ystadegau ar nifer y dysgwyr, lefelau gwariant a pherfformiad academaidd cymharol disgyblion ag AAA hefyd wedi'u cynnwys.

Cynnwys

Cyflwyniad **1**

1. Y fframwaith cyfreithiol presennol yng Nghymru **3**

1.1. Diffiniad o Anghenion Addysgol Arbennig 3
1.2. Cod Ymarfer 3
1.3. Trosolwg o gyfrifoldebau allweddol 4
1.4. Dysgwyr ôl-16 5
1.5. Darpariaeth ar gyfer AAA 7
1.5.1. Gweithredu gan yr Ysgol 8
1.5.2. Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy 9
1.5.3. Asesiadau a datganiadau statudol 9
1.6. Ystadegau ar ddysgwyr ag AAA 10
1.7. Proses o asesiadau a datganiadau statudol 14
1.7.1. Penderfynu a ddylid cynnal asesiad 14
1.7.2. Penderfynu a ddylid llunio datganiad 18
1.7.3. Cynnwys datganiadau 19

2. Ariannu darpariaeth AAA **22**

2.1. Cyllid i awdurdodau lleol gan Lywodraeth Cymru 22
2.2. Trefniadau rhwng awdurdodau lleol ac ysgolion 23
2.3. Ystadegau ynglŷn â chyllido 24

3. Ystadegau ar gyflawniad disgyblion ag AAA **28**

4. Adolygiadau blaenorol a diwygiadau arfaethedig **32**

4.1. Ymchwiliad teiran gan Bwyllgor yn yr Ail Gynulliad 32
4.2. Datblygiadau yn y Trydydd Cynulliad 34
4.3. Ymgynghoriad 2012 36
4.4. Asesu ôl-16/darpariaeth ôl-16 a'r Bil Addysg (Cymru) 38
4.5. Papur Gwyn 2014 39
4.5.1. Problemau gyda'r system bresennol 40
4.5.2. Cynigion ar gyfer fframwaith cyfreithiol unigol 0-25 oed 41
4.5.3. Cynigion ar gyfer proses gydweithredol integredig gydag ymyriadau cynnar, amserol ac effeithiol 42
4.5.4. Cynigion ar gyfer system deg a thryloyw 42
4.6. Materion sy'n codi o'r ymgynghoriad ar y Papur Gwyn 43

5. Diwygiadau yn Lloegr **46**

6. Y camau nesaf ar gyfer AAA/ADY yng Nghymru **48**

Y trefniadau presennol ar gyfer Anghenion Addysgol Arbennig (AAA)/Anghenion Dysgu Ychwanegol (ADY) yng Nghymru

Cyflwyniad

Mae gan tua un o bob pum dysgwr mewn ysgolion a gynhelir yng Nghymru Anghenion Addysgol Arbennig (AAA), neu fel y cyfeirir atynt yn gynyddol, ond nid eto yn gyfreithiol, fel Anghenion Dysgu Ychwanegol (ADY). Caiff yr anghenion hyn eu diwallu drwy dri cham graddedig o ymyriad:

- Yn gyntaf, cymorth ychwanegol a roddir gan yr ysgolion eu hunain (***Gweithredu gan yr Ysgol***);
- Yn ail, cymorth ychwanegol gan ysgolion ynghyd ag ymwneud asiantaethau allanol (**Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy**); ac
- Yn drydydd, lle y tybir bod angen hynny, yn unol â **datganiad o AAA gan awdurdod lleol** sy'n rhoi hawl gyfreithiol i gael pecyn cymorth penodol.

(Ceir rhaglenni sy'n cyfateb yn fras i *Gweithredu gan yr Ysgol* a *Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy* o fewn y Blynyddoedd Cynnar.)

Ar hyn o bryd, mae gan **105,000** o ddysgwyr AAA, gyda 12,530 ohonynt wedi cael datganiadau (2013/14). Mae **£357 miliwn** wedi'i gyllidebu ar hyn o bryd gan awdurdodau lleol ar gyfer darpariaeth AAA (2014-15).

Bydd AAA fel arfer yn dod o dan o leiaf un o'r pedwar maes cyffredinol canlynol:

- Cyfathrebu a rhyngweithio
- Gwybyddiaeth a dysgu
- Ymddygiad, datblygiad emosiynol a chymdeithasol
- Synhwyraidd a/neu gorfforol.

Mae'r ffordd yr asesir ac y darperir ar gyfer dysgwyr AAA ar fin newid pan gaiff deddfwriaeth ei chyflwyno i'r Cynulliad. Bydd hyn yn arwain at ddiwygiadau y bu hir aros amdanynt. Mae'n dilyn blynyddoedd lawer o wahanol adolygiadau, ymgynghoriadau a datblygiadau ym maes polisi er mwyn ystyried sut y gellir disodli 'model a gyflwynwyd dros 30 o flynyddoedd yn ôl **nad yw bellach yn addas i'w ddiben'**[1] gan '**dull gweithredu mwy modern** o weithio amlasiantaethol er budd y plentyn neu'r person ifanc, a fydd yn eu cefnogi yn y daith drwy addysg a'u dewisiadau bywyd'[2]. Yn wir, mae llawer o awdurdodau lleol eisoes wedi newid y ffordd y maent yn darparu ar gyfer AAA, sydd wedi arwain at **wahaniaethau ac**

[1] Llywodraeth Cymru, ***Cynigion deddfwriaethol ar gyfer Anghenion Dysgu Ychwanegol***, Rhagair y Gweinidog (Huw Lewis, y Gweinidog Addysg a Sgiliau), Mai 2014, t2
[2] Llywodraeth Cymru, ***Ymlaen mewn partneriaeth ar gyfer plant a phobl ifanc ag anghenion ychwanegol: Cynigion ar gyfer diwygio'r fframwaith deddfwriaethol ar gyfer anghenion addysgol arbennig***, Mehefin 2012, t4

anghysondeb mewn dulliau gweithredu ledled Cymru, er enghraifft o ran nifer y datganiadau a roddwyd.

Ymagwedd Llywodraeth Cymru yw '**newid datblygiadol yn hytrach na chwyldroadol**', gan gadw'r hyn sy'n dda am y system a disodli neu unioni ei gwendidau.[3]

Cyn i **Fil gael ei gyflwyno yn ôl y disgwyl**, mae'r Papur Ymchwil hwn yn ceisio rhoi trosolwg amserol o'r fframwaith cyfreithiol presennol ar gyfer AAA, gan esbonio'r darpariaethau a'r prosesau presennol, a rhoi ychydig o ystadegau ynglŷn â nifer y dysgwyr, lefelau gwariant a pherfformiad academaidd cymharol. Trafodir y **daith ddiwygio** hyd yma hefyd.

[3] Ibid, t2

1. Y fframwaith cyfreithiol presennol yng Nghymru

1.1. Diffiniad o Anghenion Addysgol Arbennig

Noda Adran 312(1) o ***Ddeddf Addysg 1996*** fod gan blant Anghenion Addysgol Arbennig (AAA) os oes ganddynt y canlynol: 'a **learning difficulty which calls for special educational provision** to be made for [them]'.

Diffinnir **anhawster dysgu** gan adran 312(2) fel:

a) os ydynt yn cael anhawster i ddysgu **sy'n sylweddol fwy** na'r anhawster a gaiff y **rhan fwyaf** o blant o'r un oedran;

b) os oes ganddynt **anabledd** sy'n eu **hatal neu'n eu rhwystro** rhag **defnyddio cyfleusterau addysgol o'r math a ddarperir fel arfer** i blant o'r un oedran mewn ysgolion yn ardal yr awdurdod lleol; neu

c) os ydynt **o dan oed ysgol gorfodol a'u bod yn dod o fewn y diffiniad** yn (a) neu (b) neu y byddent yn gwneud hynny pe na wneid darpariaeth addysgol arbennig ar eu cyfer.

Noda adran 312(4) mai ystyr **darpariaeth addysgol arbennig** yw:

a) i blant **dwy flwydd oed neu drosodd**, darpariaeth addysgol sy'n **ychwanegol at** y ddarpariaeth addysgol a wneir **fel arfer** ar gyfer plant o'u hoedran mewn ysgolion a gynhelir, ac eithrio ysgolion arbennig, yn yr ardal, neu **sydd fel arall yn wahanol** i'r ddarpariaeth addysgol honno;

b) i blant o dan ddwy flwydd oed, darpariaeth addysgol o unrhyw fath.

[fy mhwyslais i ym mhob achos]

Nid ystyrir bod gan blentyn anhawster dysgu am fod yr iaith a siaredir gartref yn wahanol i'r iaith y byddant yn cael eu haddysgu drwyddi yn unig.

1.2. Cod Ymarfer

Roedd *Deddf Addysg 1993* (a gydgrynhowyd gan Ddeddf 1996) yn ei gwneud yn ofynnol i God Ymarfer gael ei baratoi sy'n rhoi canllawiau ymarferol ynglŷn â'r ffordd y dylai awdurdodau lleol ac ysgolion gyflawni eu swyddogaethau mewn perthynas ag AAA.

Paratowyd y Cod Ymarfer cyntaf gan Lywodraeth y DU a daeth i rym yn 1994. Yn sgil datganoli, cyhoeddodd y Gweinidog Addysg a Dysgu Gydol Oes ar y pryd, Jane Davidson, **y Cod Ymarfer AAA cyntaf sy'n benodol i Gymru** ['y Cod' o hyn ymlaen]. Daeth hwn i rym o **1 Ebrill 2002** ac mae'n dal mewn grym hyd heddiw.

Mae'r Cod yn amlinellu'r gweithdrefnau y dylid eu dilyn ar gyfer asesu p'un a oes gan ddysgwr AAA a rhoi ymyriadau ar waith i ymdrin â hwy. Fodd bynnag, mae'r ffordd y caiff anghenion dysgwyr eu nodi ac y darperir ar eu cyfer wedi bod yn

newid yn raddol a **gellir dadlau** nad yw'r Cod **yn hollol gyfredol mwyach**. Mae'r newidiadau hyn yn cynnwys, er enghraifft, defnydd cynyddol o **gysyniad ehangach o 'Anghenion Dysgu Ychwanegol' (ADY)**, y disgwylir i'r ddeddfwriaeth arfaethedig roi sail gyfreithiol iddo, a newid oddi wrth ddibyniaeth ar ddatganiadau.

Mae'n **rhaid i'r asiantaethau perthnasol roi sylw** i'r Cod ac er y gallant ddewis sut yn union y byddant yn cyflawni eu dyletswyddau statudol, mae'n rhaid iddynt wneud hynny yng ngoleuni'r canllawiau a roddwyd ynddo.

Mae'r Cod yn seiliedig ar **bum egwyddor gyffredinol**:

- Dylai anghenion plentyn ag AAA gael eu diwallu;
- Fel rheol caiff anghenion addysgol arbennig plant eu diwallu mewn ysgolion neu sefydliadau prif ffrwd;
- Dylid ceisio barn y plentyn, a'i chymryd i ystyriaeth;
- Mae gan rieni rôl holl bwysig i'w chwarae i gefnogi addysg eu plentyn;
- Dylid cynnig cyfle llawn i blant sydd ag AAA i gael addysg eang, gytbwys a pherthnasol.

1.3. Trosolwg o gyfrifoldebau allweddol

Noda paragraff 1.19 o'r Cod y dylai **awdurdodau lleol,** mewn partneriaeth ag ysgolion**, '**roi'r **flaenoriaeth uchaf** i'w dyletswydd statudol i hyrwyddo safonau addysg uchel ar gyfer pob plentyn, yn cynnwys rhai ag AAA'. Noda paragraff 1.20 mai un o swyddogaethau hanfodol awdurdodau lleol yw sicrhau bod anghenion plant a phobl ifanc sydd ag AAA 'yn cael eu canfod a'u hasesu'n **gyflym** a bod darpariaeth **addas** yn cael ei gwneud'.

Mae rhwymedigaeth drwy statud ar awdurdodau lleol i gyhoeddi eu polisïau AAA a gwybodaeth ynglŷn â'r ffordd maent yn hyrwyddo safonau uchel o addysg i ddysgwyr ag AAA a'u hannog i gyfranogi'n llawn yn eu hysgol a'u cymuned leol.

Mae paragraff 1.24 yn cynghori, er mwyn cyflawni eu rôl yn effeithiol, y dylai awdurdodau lleol ddarparu ar gyfer cynnwys dysgwyr sydd ag AAA mewn ysgolion prif ffrwd. Mae hyn yn unol â'r ail egwyddor gyffredinol sy'n **rhagdybio darpariaeth brif ffrwd**. Lle nad yw dysgwr ag AAA wedi cael datganiad, mae'n rhaid iddo gael ei addysgu mewn ysgol brif ffrwd. Lle mae wedi cael datganiad, mae'n rhaid o hyd iddo gael ei addysgu mewn ysgolion prif ffrwd oni fydd ei rieni'n dymuno fel arall neu os nad yw'n gydnaws â darparu addysg effeithlon i blant eraill.[4]

[4] Adran 316, ***Deddf Addysg 1996***

Ni all ysgolion nac awdurdodau derbyn **wrthod derbyn plentyn am fod ganddo AAA yn unig**. I ddysgwyr ag AAA ond sydd heb ddatganiad, mae'n rhaid dilyn yr un gweithdrefnau derbyn ag yn achos plant eraill. I ddysgwyr sydd wedi cael datganiadau, mae'n rhaid i ysgol a gynhelir a enwir mewn datganiad dderbyn y plentyn.

Mae'n rhaid bod gan **ysgolion a gynhelir** a lleoliadau blynyddoedd cynnar **bolisi AAA ysgrifenedig**. Mae'n rhaid i ysgolion ddynodi '**person cyfrifol**' (y pennaeth fel arfer ond gall fod yn llywodraethwr) sy'n sicrhau bod pob athro yn ymwybodol o AAA plentyn. Mae paragraff 1.38 o'r Cod yn ei gwneud yn glir bod darpariaeth i ddysgwyr ag AAA yn fater i bawb mewn ysgolion a gynhelir a lleoliadau blynyddoedd cynnar, ac nid y Cydlynydd AAA yn unig.

Y **Cydlynydd AAA** yw'r aelod o staff mewn ysgol sy'n gyfrifol am gydlynu darpariaeth AAA yn yr ysgol honno. Mewn ysgol fach, efallai mai'r pennaeth neu'r dirprwy bennaeth fydd hwn, ond mewn ysgol fawr, efallai y bydd tîm cydlynu AAA. Mae gan AAA ran hanfodol i'w chwarae i weithio gyda'r athro/athrawon dosbarth i nodi AAA disgybl a pha fath o ymyriad sydd ei angen.

Mae'n rhaid i **gyrff llywodraethu** ysgolion a gynhelir wneud **pob ymdrech** i sicrhau y rhoddir y ddarpariaeth angenrheiddiol i unrhyw ddisgybl sydd ag AAA. Mae'n rhaid i gyrff llywodraethu hefyd gyflwyno adroddiad blynyddol i rieni ynglŷn â'r ffordd mae polisi AAA yr ysgol yn cael ei roi ar waith.[5]

Lle mae dysgwr wedi cael datganiad, yr awdurdod lleol sy'n gyfrifol am y ddarpariaeth a amlinellir yn y datganiad hwnnw. Lle nad yw dysgwyr wedi cael datganiad, yr ysgol sy'n gyfrifol am benderfynu yr hyn sydd ei angen ac am wneud y ddarpariaeth honno.

1.4. Dysgwyr ôl-16

Y ddeddfwriaeth allweddol sy'n ymwneud â dysgwyr ôl-16 yw ***Deddf Dysgu a Sgiliau 2000***, sy'n ymdrin â chynllunio ac ariannu addysg ôl-16. Mae'r ddeddfwriaeth yn defnyddio'r term '**anawsterau a/neu anableddau dysgu**' yn hytrach nag AAA.

Ar hyn o bryd, mae gan Weinidogion Cymru ddyletswydd gyffredinol o dan *Ddeddf Dysgu a Sgiliau 2000* i sicrhau darpariaeth briodol (i'r rhai rhwng 16 a 19 oed) a chyfleusterau rhesymol (i'r rhai dros 19 oed) ar gyfer addysg a hyfforddiant i ddysgwyr. Yn benodol, mae adran 140 yn gosod **dyletswydd** ar Lywodraeth Cymru i wneud trefniadau i **bobl ifanc o dan 19 oed sydd wedi cael datganiad o AAA gael eu hasesu**, lle y cred eu bod **yn debygol o adael yr ysgol ar ddiwedd**

[5] Adran 317, ***Deddf Addysg 1996***

eu blwyddyn olaf o addysg orfodol i fynd ymlaen i addysg bellach neu uwch neu hyfforddiant. Mae'n rhaid cynnal asesiad yn ystod blwyddyn olaf addysg orfodol.

Mae gan Lywodraeth Cymru **hefyd bŵer o dan** a140 o Ddeddf 2000 i drefnu i asesiad gael ei gynnal o **unrhyw berson o dan 25 oed** lle yr ymddengys bod ganddynt anawsterau dysgu a lle maent yn cael, neu'n debygol o gael, addysg ôl-16 neu addysg uwch neu hyfforddiant. Mae hyn yn gymwys **hyd yn oed lle nad ydynt wedi cael datganiad o AAA** a'i nod yw ei gwneud yn bosibl i asesiadau gael eu cynnal mewn achosion lle y datblygodd anawsterau dysgu ychydig cyn neu ar ôl gadael yr ysgol, neu lle roedd ganddynt anawsterau dysgu nad arweiniodd at roi datganiad o AAA.

Ar hyn o bryd, **cynhelir yr asesiadau hyn gan Gyrfa Cymru** drwy gontract blynyddol â Llywodraeth Cymru. Mae asesiad yn arwain at adroddiad sy'n nodi anghenion addysgol a hyfforddiant unigolyn, yr addysg neu'r hyfforddiant ôl-16 sydd ei angen i ddiwallu'r anghenion hynny a'r ddarpariaeth sydd ei hangen i ddiwallu'r anghenion hynny.

Mae angen darpariaeth arbenigol ar rai dysgwyr, a all gynnwys **llety preswyl**. Os felly, mae Gyrfa Cymru yn paratoi ac yn cyflwyno cais unigol am arian i Lywodraeth Cymru. Yna, mae Llywodraeth Cymru yn ystyried pob cais a'r dystiolaeth sy'n ei ategu er mwyn gwneud penderfyniad ar ariannu, gan geisio tystiolaeth ychwanegol lle y bo angen, ac yn cyd-drafod arian ar y cyd ag awdurdodau lleol a/neu fyrddau iechyd. Yn aml, gall anghenion addysg a hyfforddiant dysgwr gael eu diwallu mewn **coleg addysg bellach** gyda rhywfaint o gymorth ychwanegol. Pan fydd anghenion dysgwr yn ddigon cymhleth, mae colegau'n cyflwyno ceisiadau i Lywodraeth Cymru am arian atodol neu eithriadol i dalu am y rhain.[6]

Mae trefniadau ar gyfer AAD (neu ADY) dysgwyr ôl-16 yn bwnc cymhleth sydd wedi cael ei adolygu gryn dipyn yn ei rinwedd ei hun. Trafodir hyn yn nes ymlaen yn adran 4.4 o'r papur hwn.

[6] Gweler paragraffau 231-236 o ***Femorandwm Esboniadol* (fel y'i cyflwynwyd)**, *Bil Addysg (Cymru)* i gael esboniad o hyn.

1.5. Darpariaeth ar gyfer AAA

Mae'r Cod yn annog **dull gweithredu graddol** er mwyn helpu plant ag AAA, gan gwmpasu nifer o strategaethau ac ymyriadau. Noda'r Cod fod y dull gweithredu hwn yn cydnabod bod continwwm o AAA ac y dylai ysgolion wneud defnydd llawn o'r adnoddau ystafell ddosbarth ac adnoddau'r ysgol sydd ar gael cyn troi at adnoddau allanol a/neu fwy o arbenigedd.

Mae'r Cod yn pwysleisio na 'ellir gorbwysleisio pwysigrwydd canfod ac asesu anghenion addysgol arbennig a darparu ar eu cyfer cyn gynted ag y bo modd'; **'Po gynharaf y gweithredir, mwyaf tebygol y mae'r plentyn o allu ymateb'.**

Mae'r Cod yn cynnwys penodau ar wahân ar nodi, asesu a darparu ar gyfer AAA ym mhob un o sectorau'r blynyddoedd cynnar, cynradd ac uwchradd. Mae'r wybodaeth a roddir isod yn crynhoi'r canllawiau mewn perthynas â *Gweithredu gan yr Ysgol*, *Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy* a, lle y bo modd, ddatganiadau i'r sector ysgol gynradd (pennod 5 o'r Cod). Fodd bynnag, mae'r canllawiau'n debyg iawn i'r hyn a geir ar gyfer ysgolion uwchradd a'r blynyddoedd cynnar (*Gweithredu yn y Blynyddoedd Cynnar* a *Gweithredu yn y Blynyddoedd Cynnar a Mwy*).

Mae paragraff 5.39 yn disgrifio dechrau'r broses o nodi y gall fod gan blentyn AAA:

> Dylai **system ysgol ar gyfer arsylwi ac asesu** cynnydd plant unigol ddarparu gwybodaeth am feysydd lle nad yw plentyn yn gwneud cynnydd boddhaol er ei fod yn cael ei addysgu mewn ffordd wahanol. Dylai'r arsylwadau hyn gael eu **hategu gan wybodaeth sy'n cael ei chasglu dros amser** am gryfderau a gwendidau plentyn unigol. Gan ddefnyddio'r dystiolaeth hon, efallai y bydd athrawon dosbarth yn dod i'r casgliad **nad yw'r** strategaethau y maent yn eu defnyddio gyda'r plentyn ar y pryd **yn golygu bod y plentyn yn dysgu mor effeithiol â phosibl**. O dan yr amgylchiadau hyn, bydd angen iddynt ymgynghori â'r Cydlynydd AAA er mwyn ystyried beth arall y gellid ei wneud. Y man cychwyn bob amser fydd **adolygiad o'r strategaethau a ddefnyddir ar hyn o bryd** a'r ffordd y gellid datblygu'r rhain. Gall yr adolygiad **arwain at y casgliad** bod angen i'r disgybl gael **help yn ychwanegol at** yr hyn sydd ar gael fel arfer o fewn yr ystafell neu'r pwnc penodol. Yna, dylid ystyried **helpu'r disgybl drwy *Gweithredu gan yr Ysgol*.** [fy mhwyslais i]

Y prawf allweddol o'r angen am weithredu y dylai ysgolion ei ddefnyddio yw tystiolaeth bod y cyfraddau cynnydd presennol yn annigonol. Nid yw hyn o anghenraid yn golygu bod plentyn ar ei hôl hi o'i gymharu â disgyblion eraill yn unig gan na ellir tybio bod plentyn yn gwneud cynnydd ar yr un gyfradd ac mae'r Cod (para 5.42) yn rhoi canllawiau ynglŷn â sut y gellir diffinio cynnydd digonol.

1.5.1. Gweithredu gan yr Ysgol

Gweithredu gan yr Ysgol yw'r haen gyntaf o dair haen o ymyrryd o dan y dull gweithredu graddol a hyrwyddir gan y Cod. **Ni** ddylid cymryd bod pob haen yn **gam** tuag at yr un nesaf, yn enwedig o *Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy* i ddatganiadau.

Mae disgyblion yn cael cymorth o dan *Gweithredu gan yr Ysgol* pan nad ydynt yn gwneud cynnydd digonol ac ni ellir mynd i'r afael ag ef drwy ddysgu gwahanol rheolaidd. Mae *Gweithredu gan yr Ysgol* yn cynnwys 'ymyriadau sy'n **ychwanegol at** y rhai a ddarperir fel rhan o gwricwlwm gwahaniaethol a strategaethau arferol yr ysgol neu'n **wahanol iddynt**'.

Mae paragraff 5.44 yn esbonio mai **ymhlith y ffactorau a all beri ymyrryd drwy *Gweithredu gan yr Ysgol*** yw pryder, a hwnnw wedi ei seilio ar dystiolaeth, nad yw plentyn, er iddo gael cyfleoedd dysgu gwahaniaethol:

- yn **gwneud fawr ddim cynnydd, neu ddim o gwbl**, hyd yn oed pan fo'r dulliau addysgu'n cael eu **targedu'**n benodol at fan gwan y plentyn;
- ei fod yn dangos arwyddion ei fod yn **cael anhawster i ddatblygu sgiliau llythrennedd neu fathemateg**, sy'n arwain at gyrhaeddiad isel mewn rhai meysydd cwricwlaidd;
- ei fod yn amlygu **anawsterau emosiynol neu ymddygiadol parhaus** nad ydynt yn gwella o ddefnyddio technegau rheoli ymddygiad arferol yr ysgol;
- ei fod yn cael **problemau synhwyraidd neu gorfforol**, ac yn parhau i wneud fawr ddim cynnydd, neu ddim o gwbl, er bod offer arbennig wedi'u darparu ar ei gyfer;
- ei fod yn cael **anawsterau cyfathrebu a/neu ryngweithio**, ac yn parhau i wneud fawr ddim cynnydd neu ddim o gwbl, er bod cwricwlwm gwahaniaethol wedi'i ddarparu ar ei gyfer.

Mae gan y **Cydlynydd AAA** ran bwysig i'w chwarae o ran gweithio gydag athro/athrawon y plentyn i benderfynu ar y camau gweithredu sydd eu hangen er mwyn helpu'r plentyn i wneud cynnydd. Mae'r Cod yn awgrymu y gallai deunyddiau dysgu gwahanol neu gyfarpar arbennig fod ymhlith yr ymyriadau a wneir. Dylai'r strategaethau ychwanegol a ddefnyddir gael eu cofnodi o fewn **Cynllun Addysg Unigol**, a ddylai hefyd gynnwys gwybodaeth am dargedau byrdymor, canlyniadau a meini prawf llwyddiant/ymadael. Mae paragraff 5.53 yn nodi y dylai Cynlluniau Addysg Unigol gael eu **hadolygu** o leiaf ddwywaith y flwyddyn a phob tymor yn ddelfrydol.

1.5.2. Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy

Os nad yw'r ymyriadau o dan *Gweithredu gan yr Ysgol* yn sicrhau canlyniadau digonol, efallai y bydd y Cydlynydd AAA a'r athro/athrawon yn penderfynu cynnwys gwasanaethau **cymorth allanol** mewn ymgynghoriad â'r rhieni ac arbenigwyr.

Mae paragraff 5.56 yn disgrifio'r ***sail dros Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy***, fel bod y plentyn, er iddo gael rhaglen unigol a/neu gefnogaeth ddwys yn ystod cyfnod o *Weithredu gan yr Ysgol*:

- **yn parhau** i wneud **fawr ddim cynnydd, neu ddim o gwbl**, mewn meysydd penodol **dros gyfnod hir**;
- **yn parhau** i weithio ar lefelau Cwricwlwm Cenedlaethol **sy'n sylweddol is** na'r lefel a ddisgwylir gan blant o oedran tebyg;
- **yn parhau** i gael **anhawster** i ddatblygu sgiliau **llythrennedd a rhifedd**;
- yn cael **anawsterau emosiynol neu ymddygiadol** sy'n **amharu'n** sylweddol ac yn rheolaidd ar addysg y plentyn ei hun neu addysg grŵp y dosbarth, **er** bod ganddo ei **raglen rheoli ymddygiad ei hun**;
- ag **anghenion synhwyraidd neu gorfforol**, a bod angen iddo gael **cyfarpar arbenigol ychwanegol** neu gyngor neu ymweliadau rheolaidd gan wasanaeth arbenigol;
- yn cael **anawsterau cyfathrebu neu ryngweithio parhaus** sy'n amharu ar ddatblygiad perthnasoedd cymdeithasol ac yn **rhwystr sylweddol rhag dysgu**.

Gall gwasanaethau gael eu darparu gan yr awdurdod lleol yn ogystal â chan asiantaethau allanol, gan gynnwys cyngor ar Gynlluniau Addysg Unigol newydd a thargedau a strategaethau newydd, asesiadau mwy arbenigol a chyngor ar strategaethau neu ddeunyddiau arbenigol newydd. Er eu bod yn cael eu datblygu gyda chymorth arbenigwyr allanol, dylai strategaethau fel arfer gael eu rhoi ar waith yn y lleoliad ystafell ddosbarth arferol hyd y gellir a'r **athro ystafell ddosbarth ddylai barhau i fod yn gyfrifol am eu rhoi ar waith**.

1.5.3. Asesiadau a datganiadau statudol

Lle nad yw *Gweithredu gan yr Ysgol* na *Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy* wedi arwain at welliant digonol, neu lle mae'n amlwg yn syth bod anghenion dysgwr yn ddigon difrifol, gall yr awdurdod lleol gynnal asesiad statudol. Gall hyn yn ei dro beri i'r awdurdod lleol roi datganiad am AAA y plentyn.

Arwyddocâd datganiadau yw bod yr **awdurdod lleol yn dod yn gyfrifol yn gyfreithiol** am wneud darpariaeth i ddiwallu anghenion a nodwyd. Mae dyletswydd arno o dan adran 324 o *Ddeddf Addysg 1996* i drefnu'r ddarpariaeth

addysgol arbennig o fewn datganiad plentyn. Mae geiriad y Cod pan gafodd ei baratoi ar ddechrau'r degawd diwethaf yn dangos disgwyliad y caiff datganiadau eu rhoi **yn niffyg popeth arall neu yn yr achosion mwyaf difrifol**.

> Ar gyfer y **mwyafrif llethol** o blant bydd eu lleoliad prif ffrwd yn diwallu eu holl AAA. (…) Bydd gan **leiafrif bach iawn** o blant AAA mor ddwys neu gymhleth fel y bydd gofyn i'r [awdurdod lleol] bennu a threfnu'r ddarpariaeth addysgol arbennig sy'n angenrheidiol ar gyfer eu hanawsterau dysgu. (para 1.2) [fy mhwyslais i]

Fodd bynnag, mae rhieni wedi tueddu i gredu mai **datganiadau yw'r ffordd orau** o sicrhau ymyriadau i'w plentyn, gan gael **tawelwch meddwl** fwy na tebyg gan y **sicrwydd cyfreithiol** a roddant y caiff darpariaeth ei gwneud. Gellir dadlau bod hyn wedi peri i'r system o ddatganiadau ddod yn **wrthdrawiadol ac yn hirfaith** rhwng awdurdod lleol a rhiant. Yn wir, mae'r Gweinidog Addysg a Sgiliau, Huw Lewis, yn cydnabod y farn bod y system wedi dod '**yn gymhleth, yn ddyrys ac yn ennyn gwrthwynebiad**'.[7] Dyna un o'r rhesymau pam mae Llywodraeth Cymru yn cynnig cyflwyno system gyfannol lle mae pob dysgwr ag AAA yn cael Cynllun Datblygu Unigol yn lle'r system o ymyriadau o dan arweiniad yr ysgol yn erbyn datganiadau statudol gan awdurdodau lleol.

Mae **rheolau a gweithdrefnau** wedi'u gosod mewn deddfwriaeth a'r Cod ynglŷn â materion megis pan fydd rhwymedigaeth ar awdurdod lleol i **gynnal asesiad**, yr **amserlen** y mae'n rhaid iddo wneud hynny yn unol â hi a **pha ffactorau** y mae'n rhaid eu hystyried. Trafodir y rhain yn adran 2.7 ar ôl y data ar nifer y dysgwyr ag AAA.

1.6. Ystadegau ar ddysgwyr ag AAA

Mae tablau 1-4 yn darparu rhai ystadegau ynglŷn â darpariaeth AAA mewn ysgolion a gynhelir yng Nghymru.

Mae **Tabl 1** yn cyflwyno nifer y dysgwyr ag AAA yng Nghymru a sawl un ohonynt y darperir ar eu cyfer o fewn pob un o'r tair haen o ymyriadau, dros y pum mlynedd diwethaf. Mae **Tabl 2** yn dadansoddi'r data hyn yn ôl awdurdod lleol ar gyfer y flwyddyn ddiwethaf, 2013/14.

Mae **Tabl 3** yn dangos nifer y dysgwyr ag AAA fel cyfran o gyfanswm y disgyblion, yn ogystal â sawl un ohonynt sydd wedi cael datganiad fel cyfran o gyfanswm y disgyblion, a disgyblion ag AAA. Fel gyda Thabl 1, mae hyn yn ymwneud â'r pum mlynedd ddiweddaraf y mae'r data ar gael ar eu cyfer. Mae **Tabl 4** yn dadansoddi'r data hyn yn ôl awdurdod lleol, sy'n ei gwneud yn bosibl i ddadansoddi eu defnydd cymharol o ddatganiadau i ryw raddau.

---

[7] Llywodraeth Cymru, ***Cynigion deddfwriaethol ar gyfer Anghenion Dysgu Ychwanegol***, Rhagair y Gweinidog (Huw Lewis, y Gweinidog Addysg a Sgiliau), Mai 2014, t2

O'r tablau hyn, gellir gweld:

- Yn 2013/14, roedd **105,303 o ddisgyblion ag AAA** mewn ysgolion a gynhelir, sef **22.6% o'r holl ddisgyblion**.
- Nid oedd gan y mwyafrif (88.1%) o ddisgyblion ag AAA ddatganiad. Roedd gan **11.9%** o ddisgyblion ag AAA **ddatganiad**.
- Mae **cyfran** y dysgwyr ag AAA sydd wedi cael **datganiad** wedi **gostwng o flwyddyn i flwyddyn** o 13.9% yn 2010/11 i 11.9% yn 2013/14. Dros yr un cyfnod, mae'r gyfran gyffredinol sydd ag AAA wedi codi o 21.2% i 22.6%.
- Mae rhoi datganiadau i ddysgwyr ag AAA yn **amrywio ymhlith awdurdodau lleol**. Er mai 11.9% oedd y cyfartaledd ledled Cymru yn 2013/14, rhoddodd pedwar awdurdod lleol ddatganiadau i fwy na 16% o'u dysgwyr ag AAA ond ddefnyddiodd pum awdurdod lleol ddatganiadau ar gyfer llai nag 8% o'u dysgwyr ag AAA.
- Sir Fynwy sydd â'r gyfran isaf o ddysgwyr ag AAA ond rhoddodd y gyfran uchaf o ddatganiadau ymhlith y garfan AAA. I'r gwrthwyneb, Merthyr Tudful oedd â'r gyfran uchaf o ddysgwyr ag AAA ond rhoddodd y gyfran isaf ar y cyd o ddatganiadau.
- Awgryma hyn fod awdurdodau lleol yn defnyddio **gwahanol ffyrdd o ddiwallu** AAA eu disgyblion, gyda rhai'n cadw'r system sefydledig o ddatganiadau ac eraill yn symud i ffwrdd oddi wrth y dull gweithredu hwn. Dylid nodi bod Estyn wedi dweud 'there is **not necessarily a correlation** between the percentage of statements and the quality of ALN services being provided'.[8]

[8] Cynulliad Cenedlaethol Cymru, Pwyllgor Plant a Phobl Ifanc, ***CYP(4)-24-13: Papur 6 – Estyn***, 2 Hydref 2013

Tabl 1: Nifer y disgyblion ag AAA mewn ysgolion a gynhelir yng Nghymru

nifer

	Gweithredu gan yr Ysgol	Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy	Cyfanswm y disgyblion ag AAA ond heb ddatganiad	Datganiadau	Pob disgybl ag AAA
2013/14	58,146	34,627	92,773	12,530	105,303
2012/13	56,000	35,053	91,053	12,738	103,791
2011/12	56,511	33,429	89,940	13,098	103,038
2010/11	54,468	32,055	86,523	13,407	99,930
2009/10	54,256	30,981	85,237	13,767	99,004

Ffynhonnell: Llywodraeth Cymru, StatsCymru, ***Disgyblion ag anghenion addysgol arbennig yn ôl awdurdod lleol, rhanbarth a math o ddarpariaeth*** [fel ar 15 Mai 2015]

Noder: Disgwylir i ddata 2014/15 fod ar gael ar StatsCymru ym mis Gorffennaf 2015.

Tabl 2: Nifer y disgyblion ag AAA mewn ysgolion a gynhelir, yn ôl awdurdod lleol, 2013/14

nifer

	Gweithredu gan yr Ysgol	Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy	Cyfanswm y disgyblion ag AAA ond heb ddatganiad	Datganiadau	Pob disgybl ag AAA
Ynys Môn	918	788	1,706	274	1,980
Gwynedd	1,816	1,538	3,354	499	3,853
Conwy	1,533	1,566	3,099	314	3,413
Sir Ddinbych	1,827	1,801	3,628	427	4,055
Sir y Fflint	2,370	1,282	3,652	557	4,209
Wrecsam	1,844	946	2,790	555	3,345
Powys	2,162	1,465	3,627	468	4,095
Ceredigion	1,765	785	2,550	206	2,756
Sir Benfro	2,750	2,027	4,777	344	5,121
Sir Gaerfyrddin	4,206	2,407	6,613	1,037	7,650
Abertawe	4,978	2,357	7,335	1,410	8,745
Castell-nedd Port Talbot	3,339	1,712	5,051	751	5,802
Pen-y-bont ar Ogwr	3,175	1,320	4,495	342	4,837
Bro Morgannwg	2,710	1,013	3,723	452	4,175
Caerdydd	7,062	3,059	10,121	1,528	11,649
Rhondda Cynon Taf	5,775	2,210	7,985	658	8,643
Merthyr Tudful	952	1,545	2,497	180	2,677
Caerffili	3,072	2,362	5,434	719	6,153
Blaenau Gwent	999	913	1,912	345	2,257
Torfaen	1,554	1,193	2,747	250	2,997
Sir Fynwy	875	631	1,506	348	1,854
Casnewydd	2,464	1,707	4,171	866	5,037
Cymru	**58,146**	**34,627**	**92,773**	**12,530**	**105,303**

Ffynhonnell: Llywodraeth Cymru, StatsCymru, ***Disgyblion ag anghenion addysgol arbennig yn ôl awdurdod lleol, rhanbarth a math o ddarpariaeth*** [fel ar 15 Mai 2015]

Noder: Disgwylir i ddata 2014/15 fod ar gael ar StatsCymru ym mis Gorffennaf 2015.

Tabl 3: Cyfrannau disgyblion ag AAA a chyfrannau disgyblion â datganiadau AAA mewn ysgolion a gynhelir yng Nghymru

	Cyfanswm y disgyblion	Cyfanswm y disgyblion ag AAA	Cyfanswm y disgyblion â datganiadau AAA	Canran cyfanswm y disgyblion sydd ag AAA	Canran cyfanswm y disgyblion sydd wedi cael datganiadau AAA	Canran y disgyblion ag AAA sydd wedi cael datganiadau
2013/14	465,081	105,303	12,530	22.6%	2.7%	11.9%
2012/13	464,868	103,791	12,738	22.3%	2.7%	12.3%
2011/12	465,943	103,038	13,098	22.1%	2.8%	12.7%
2010/11	466,172	99,930	13,407	21.4%	2.9%	13.4%
2009/10	467,141	99,004	13,767	21.2%	3.0%	13.9%

Ffynhonnell: Cyfrifiadau'r Gwasanaeth Ymchwil o ffigurau Lywodraeth Cymru, StatsCymru, ***Disgyblion ag anghenion addysgol arbennig yn ôl awdurdod lleol, rhanbarth a math o ddarpariaeth***, a Llywodraeth Cymru, Datganiad Cyntaf Ystadegol: ***Canlyniadau'r Arolwg o Ysgolion, 2014***, Tabl 3 [fel ar 15 Mai 2015]
Noder: Disgwylir i ddata 2014/15 fod ar gael ar StatsCymru ym mis Gorffennaf 2015, a disgwylir i rifyn 2015 o'r datganiad ystadegol *Canlyniadau'r Arolwg o Ysgolion* gael ei gyhoeddi ym mis Gorffennaf 2015.

Tabl 4: Cyfrannau disgyblion ag AAA a chyfrannau disgyblion â datganiadau AAA mewn ysgolion a gynhelir yn ôl awdurdod lleol, 2013/14

	Cyfanswm y disgyblion	Cyfanswm y disgyblion ag AAA	Cyfanswm y disgyblion â datganiadau AAA	Canran cyfanswm y disgyblion sydd ag AAA	Canran cyfanswm y disgyblion sydd wedi cael datganiadau AAA	Canran y disgyblion ag AAA sydd wedi cael datganiadau
Ynys Môn	9,588	1,980	274	20.7%	2.9%	13.8%
Gwynedd	17,034	3,853	499	22.6%	2.9%	13.0%
Conwy	15,950	3,413	314	21.4%	2.0%	9.2%
Sir Ddinbych	15,680	4,055	427	25.9%	2.7%	10.5%
Sir y Fflint	23,731	4,209	557	17.7%	2.4%	13.2%
Wrecsam	19,344	3,345	555	17.3%	2.9%	16.6%
Powys	18,647	4,095	468	22.0%	2.5%	11.4%
Ceredigion	9,624	2,756	206	28.6%	2.1%	7.5%
Sir Benfro	18,208	5,121	344	28.1%	1.9%	6.7%
Sir Gaerfyrddin	26,993	7,650	1,037	28.3%	3.8%	13.6%
Abertawe	35,311	8,745	1,410	24.8%	4.0%	16.1%
Castell-nedd Port Talbot	20,583	5,802	751	28.2%	3.7%	12.9%
Pen-y-bont ar Ogwr	22,664	4,837	342	21.3%	1.5%	7.1%
Bro Morgannwg	21,907	4,175	452	19.1%	2.1%	10.8%
Caerdydd	52,270	11,649	1,528	22.3%	2.9%	13.1%
Rhondda Cynon Taf	38,957	8,643	658	22.2%	1.7%	7.6%
Merthyr Tudful	8,850	2,677	180	30.3%	2.0%	6.7%
Caerffili	28,710	6,153	719	21.4%	2.5%	11.7%
Blaenau Gwent	9,559	2,257	345	23.6%	3.6%	15.3%
Torfaen	15,314	2,997	250	19.6%	1.6%	8.3%
Sir Fynwy	11,544	1,854	348	16.1%	3.0%	18.8%
Casnewydd	24,613	5,037	866	20.5%	3.5%	17.2%
Cymru	**465,081**	**105,303**	**12,530**	**22.6%**	**2.7%**	**11.9%**

Ffynhonnell: Cyfrifiadau'r Gwasanaeth Ymchwil o ffigurau Lywodraeth Cymru, StatsCymru, ***Disgyblion ag anghenion addysgol arbennig yn ôl awdurdod lleol, rhanbarth a math o ddarpariaeth***, a Llywodraeth Cymru, Datganiad Cyntaf Ystadegol: ***Canlyniadau'r Arolwg o Ysgolion, 2014***, Tabl 5 [fel ar 15 Mai 2015]

Roedd **42 o ysgolion arbennig a gynhelir** yng Nghymru yn **2013/14**[9] (39 erbyn hyn[10]). Yn 2013/14, roedd **4,338** o ddisgyblion yn yr ysgolion hyn.[11] Dadansoddir sefyllfa 2013/14 yn ôl pedwar rhanbarth y consortia rhanbarthol fel a ganlyn:

- Canol De Cymru: 1,766 o ddisgyblion mewn 17 o ysgolion arbennig a gynhelir
- De-orllewin a Chanolbarth Cymru: 906 o ddisgyblion mewn naw ysgol arbennig a gynhelir
- De-ddwyrain Cymru: 513 o ddisgyblion mewn pum ysgol arbennig a gynhelir
- Gogledd Cymru: 1,153 o ddisgyblion mewn naw ysgol arbennig a gynhelir.

1.7. Proses o asesiadau a datganiadau statudol

Mae pennod 7 o'r Cod Ymarfer yn amlinellu'r gweithdrefnau y dylai awdurdodau lleol eu dilyn mewn perthynas â dysgwyr ag AAA sy'n ddigon difrifol fel bod **angen asesiad statudol a datganiad o bosibl arnynt**. Mae'r gweithdrefnau hyn yn cynnwys senarios lle mae'r awdurdod lleol yn cael cais i gynnal asesiad statudol.

Mae'r Cod yn disgrifio'r gofynion ar awdurdodau lleol o dan adrannau 321 a 323 o *Ddeddf Addysg 1996* fel:

> Mae'n rhaid i [awdurdodau lleol] nodi'r plant hynny y maent yn gyfrifol amdanynt sydd ag anghenion addysgol arbennig ac sydd angen datganiad fwy na thebyg a chynnal asesiad statudol ohonynt. (tudalen 73)

Felly mae dau brif gam gwneud penderfyniad i awdurdodau lleol. Yn gyntaf, mae'n rhaid iddynt benderfynu **a oes angen cynnal asesiad statudol**, ac yn ail, os cynhelir asesiad, rhaid iddynt benderfynu **a ddylid rhoi datganiad o'i AAA i ddysgwr**.

1.7.1. Penderfynu a ddylid cynnal asesiad

Mae paragraff 7.7 o'r Cod yn nodi **tri llwybr posibl** o gyfeirio plentyn i gael asesiad:

- Cais gan **ysgol** neu leoliad y plentyn
- Cyfeiriad gan **asiantaeth arall** (er enghraifft, awdurdodau iechyd neu adrannau gwasanaethau cymdeithasol)
- Cais gan **riant**.

---

[9] Llywodraeth Cymru, StatsCymru: ***Ysgolion yn ôl awdurdod lleol, rhanbarth a math o ysgol*** [fel ar 22 Mai 2015]
[10] Llywodraeth Cymru, ***Rhestr o gyfeiriadau ysgolion*** [fel ar 22 Mai 2015]
[11] Llywodraeth Cymru, StatsCymru: ***Disgyblion yn ôl awdurdod lleol, rhanbarth a math o ysgol*** [fel ar 22 Mai 2015]

Os nad yw asesiad wedi'i gynnal eisoes o fewn y chwe mis blaenorol, mae'n rhaid i awdurdod lleol ufuddhau i gais naill ai gan yr ysgol neu'r rhiant oni ddaw i'r casgliad, ar ôl ystyried yr holl dystiolaeth, nad oes angen asesiad statudol (paragraffau 7.11 a 7.21). Lle y bydd gweithiwr proffesiynol iechyd neu wasanaethau cymdeithasol yn cyfeirio plentyn, unwaith eto, nid yw'n ofynnol yn awtomatig i'r awdurdod lleol gynnal asesiad, er bod angen iddo gasglu tystiolaeth cyn ystyried a oes angen un (para 7.15).

Mae hyn yn golygu i bob diben **mai'r awdurdod lleol fydd yn penderfynu** a ddylai gynnal yr asesiad er bod y Cod yn rhoi canllawiau ar ba **ffactorau y dylai'r awdurdod lleol eu hystyried a chyda phwy y dylai ymgynghori**. Noda paragraff 7.35 o'r Cod:

> Wrth ystyried a oes angen asesiad statudol, dylai [awdurdodau lleol] dalu sylw arbennig i:
> - Dystiolaeth bod yr **ysgol wedi ymateb yn briodol** i ofynion y Cwricwlwm Cenedlaethol;
> - Tystiolaeth a ddarperir gan ysgol y plentyn, y rhieni a gweithwyr proffesiynol eraill lle buont yn ymwneud â'r plentyn, ynglŷn â **natur, maint ac achos** anawsterau dysgu'r plentyn;
> - Tystiolaeth am **y camau a gymerwyd eisoes** gan ysgol y plentyn i ateb a goresgyn yr anawsterau hynny;
> - Tystiolaeth am gyfradd ac arddull **cynnydd** y plentyn;
> - Lle bo rhywfaint o gynnydd wedi'i wneud, tystiolaeth mai dim ond o ganlyniad i lawer o ymdrech a chyfarwyddyd ychwanegol **dros gyfnod hir, sy'n fwy nag a ddarperir fel rheol** trwy *Gweithredu a Mwy*, y gwnaed hynny. [fy mhwyslais i]

Y **cwestiwn allweddol** y mae'r awdurdod lleol yn ei wynebu yw, er gwaethaf y camau a gymerwyd gan yr ysgol gyda chymorth arbenigwyr allanol, p'un a yw **anawsterau dysgu'r plentyn wedi peidio â chael eu hunioni'n ddigonol** ac y gallai fod angen i'r awdurdod lleol bennu AAA y plentyn. Fodd bynnag, efallai y bydd yr awdurdod lleol yn penderfynu, hyd yn oed lle mae angen rhywfaint o ymyriad neu gymorth ychwanegol ar blentyn, nad oes angen asesiad statudol. Fel y noda'r Cod ym mharagraff 7.46, efallai y gall yr awdurdod lleol 'benderfynu ar atebion i'w rhoi ar waith ar unwaith a fyddai'n golygu na fydd angen asesiad statudol', a all gynnwys cymorth drwy *Gweithredu gan yr Ysgol* neu *Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy*.

Er bod y Cod yn nodi nad yw '**cyrhaeddiad** academaidd' ynddo'i hun yn ddigon i awdurdodau lleol ddod i'r casgliad ynghylch a oes angen asesiad statudol ai peidio, mae'n dweud mai'r '**man cychwyn** hanfodol ydyw'. Felly dylai awdurdodau lleol ystyried '**anghysondebau sylweddol**' rhwng cyrhaeddiad y plentyn a chyrhaeddiad y **rhan fwyaf** o'i gyd-ddisgyblion yn yr ystafell ddosbarth a'u cyfoedion, yn ogystal â'u cyrhaeddiad eu hunain o fewn neu rhwng pynciau craidd y cwricwlwm cenedlaethol.

At hynny, mae paragraffau 7.42-7.45 yn nodi ffactorau eraill heblaw cyrhaeddiad, y dylid hefyd eu hystyried, gan gynnwys:

- Tystiolaeth glir, wedi'i chofnodi, o letchwithdod; anawsterau sylweddol i roi pethau mewn dilyniant neu o ran canfyddiad gweledol; diffygion yn y cof gwaith; neu arafwch sylweddol o ran gweithrediad iaith.
- Unrhyw dystiolaeth o **anawsterau o ran rhyngweithio cymdeithasol neu gyfathrebu**, neu o stoc gyfyngedig iawn o weithgareddau, diddordebau a datblygiad y dychymyg;
- Tystiolaeth o **anawsterau emosiynol neu ymddygiadol o bwys**, fel y dengys enghreifftiau sydd wedi'u cofnodi'n glir o ymddygiad encilgar neu aflonyddol; anallu amlwg a pharhaus i ganolbwyntio; arwyddion bod y plentyn yn profi rhwystredigaeth neu loes sylweddol oherwydd ei anawsterau dysgu; anawsterau i sefydlu a chynnal perthnasau cytbwys gyda'i gyd-ddisgyblion neu gydag oedolion; ac unrhyw dystiolaeth arall bod yna arafwch sylweddol o ran datblygu sgiliau byw a sgiliau cymdeithasol.

Gall ffactorau eraill sy'n ymwneud ag **amgylchedd cartref** plentyn **neu ei bresenoldeb yn yr ysgol** hefyd gyfrannu at dangyflawni ond efallai nad ydynt bob amser yn arwyddion o AAA. Felly, noda'r Cod y dylai awdurdodau lleol geisio tystiolaeth o unrhyw ffactorau o'r fath y gellir eu nodi a allai effeithio ar ddeiliannau dysgu gan gynnwys:

- Unrhyw dystiolaeth bod perfformiad y plentyn yn wahanol mewn amgylcheddau gwahanol
- Tystiolaeth am broblemau meddygol sy'n cyfrannu at yr anawsterau
- Tystiolaeth o asesiadau neu ymyriadau gan y gwasanaethau iechyd plant neu'r gwasanaethau cymdeithasol.

O ran gwneud ei benderfyniad noda paragraff 7.29 o'r Cod:

> Dylai'r [awdurdod lleol] ymateb mewn modd **cyson** i geisiadau gan rieni, ysgolion a sefydliadau am asesiadau a dylai benderfynu mewn modd **agored a gwrthrychol** a ddylid llunio datganiad. [fy mhwyslais i]

Ychwanega paragraff 7.50:

> Os yw'r **dystiolaeth** a gyflwynir i'r [awdurdod lleol] ac a asesir ganddo, **at ei gilydd**, yn awgrymu:
>
> - **nad** yw anawsterau dysgu'r plentyn **wedi ymateb** i fesurau perthnasol a phwrpasol a gymerwyd gan yr ysgol neu'r sefydliad ac arbenigwyr allanol ac
> - y gall fod angen darpariaeth addysgol arbennig n**a ellir ei darparu'n rhesymol o fewn yr adnoddau sydd ar gael fel arfer** i ysgolion a sefydliadau prif ffrwd a gynhelir yn yr ardal,
>
> dylai'r [awdurdod lleol] **ystyried yn ofalus iawn yr achos dros gynnal asesiad statudol** o anghenion addysgol arbennig y plentyn. [fy mhwyslais i]

Cyfathrebu

Cyn penderfynu a ddylid cynnal asesiad ai peidio, mae'n rhaid i'r awdurdod lleol gyflwyno hysbysiad o dan adran 323(1) neu 329A(3) o *Ddeddf Addysg 1996*, **gan hysbysu'r rhieni a rhoi gwybodaeth benodol** am y broses.

Noda'r Cod y camau y mae'n rhaid i awdurdod lleol eu cymryd er mwyn rhoi gwybod am ei benderfyniad i gynnal asesiad ai peidio. Noda paragraff 7.69:

> Os yw'r AALl yn penderfynu nad oes angen cynnal asesiad statudol, mae'n **rhaid** iddo roi gwybod i'r rhieni gan esbonio'r rhesymau; dylai hefyd nodi'r ddarpariaeth a fyddai ym marn yr awdurdod yn diwallu anghenion y plentyn yn briodol. Gall y penderfyniad i beidio â gwneud asesiad statudol fod yn siom fawr i rieni'r plentyn ac efallai na fydd ysgol y plentyn yn ei groesawu chwaith. Pwy bynnag a soniodd i ddechrau y gallai fod angen asesiad – yr [awdurdod lleol] ar y naill law neu'r rhieni neu'r ysgol ar y llaw arall – dylai'r [awdurdod lleol] ysgrifennu at yr ysgol ac at rieni'r plentyn yn rhoi'r rhesymau llawn am ei benderfyniad. [ac eithrio 'rhaid', fy mhwyslais i yw pob darn mewn print trwm]

Mae'n rhaid i awdurdodau lleol hysbysu rhieni (neu'r ysgol os mai'r ysgol a wnaeth y cais) am ei benderfyniad ynghylch a ddylid cynnal asesiad statudol o fewn **chwe wythnos** i dderbyn y cais.

Awgryma'r Cod y gallai fod yn fuddiol pe bai'r awdurdod lleol yn cyfarfod â'r rhieni i esbonio'r sefyllfa'n fanwl. Noda hefyd y gall yr awdurdod lleol ystyried gwahodd cynrychiolydd o'r ysgol i fod yn bresennol, gan dynnu sylw at y ffaith y 'bydd cyfarfod fel hyn yn neilltuol o ddefnyddiol os yw'n amlwg bod anghytuno rhwng y rhieni a'r ysgol'.

Apeliadau

O dan baragraff 7.71, lle mae rhieni wedi gwneud cais yn ffurfiol am asesiad statudol neu lle mae ysgol neu leoliad eu plentyn wedi gwneud cais o'r fath, **gall y rhieni apelio i Dribiwnlys AAA Cymru** yn erbyn penderfyniad i beidio â chynnal asesiad. **Mae'n rhaid i awdurdodau lleol hysbysu rhieni o'r hawl i apelio** a'r terfynau amser ar gyfer apelio, y gwasanaethau datrys anghydfod sydd ar gael a'r ffaith nad yw'r rhain yn effeithio ar hawl rhiant i apelio.

Ers 5 Ionawr 2015, **mae gan blant eu hunain yr hawl i apelio** i Dribiwnlys AAA Cymru ynghylch penderfyniadau awdurdodau lleol ar AAA.[12]

---

[12] Llywodraeth Cymru, Huw Lewis (Y Gweinidog Addysg a Sgiliau), ***Hawl y Plentyn i gyflwyno apeliadau sy'n ymwneud ag anghenion addysgol arbennig, a honiadau o wahaniaethu ar sail anabledd, gerbron Tribiwnlys Anghenion Addysgol Arbennig Cymru***, Datganiad Ysgrifenedig y Cabinet, 15 Rhagfyr 2014

1.7.2. Penderfynu a ddylid llunio datganiad

Yn unol â pharagraffau 7.74 o 7.82 o'r Cod, ar ôl penderfynu cynnal asesiad statudol, mae'n rhaid i'r awdurdod lleol **geisio'r cyngor canlynol**:

- Cyngor y rhieni
- Cyngor addysgol
- Cyngor meddygol
- Cyngor seicolegol
- Cyngor gwasanaethau cymdeithasol.

O dan baragraff 7.85, dylai awdurdodau lleol hefyd geisio cadarnhau **barn plant a phobl ifanc** sy'n cael eu hasesu. Dylai barn y dysgwr am ei anghenion a'i ddyheadau gael eu cofnodi, lle bynnag y bo modd, fel rhan o'r broses asesu statudol.

Mae'n rhaid i awdurdodau lleol hefyd geisio unrhyw **gyngor arall** sy'n briodol ym marn yr awdurdod lleol a, lle y bo'n rhesymol, dylent ymgynghori a'r rhai y mae'r rhieni wedi'u henwi. Mae'n rhaid iddynt roi copïau o unrhyw sylwadau neu dystiolaeth a gyflwynir gan y rhieni i'r rhai y maent yn ceisio cyngor ganddynt.

Ar yr adeg hon, mae'n rhaid i'r rhieni gael eu hysbysu y caiff eu plentyn ei alw i mewn am archwiliad neu asesiad o bosibl fel rhan o'r broses o gasglu'r holl gyngor perthnasol ynghyd.

Wrth ofyn am gyngor, dylai'r awdurdod lleol ofyn **i bawb dan sylw ymateb o fewn chwe wythnos**. Mae'n rhaid i'r adrannau iechyd a gwasanaethau cymdeithasol fel arfer ymateb o fewn y cyfnod hwn o chwe wythnos, ond nid oes rhwymedigaeth arnynt i wneud hynny lle nad ydynt wedi cael unrhyw gysylltiad blaenorol â'r plentyn.

Dylai awdurdodau lleol nodi'n glir bod y rheoliadau yn ei gwneud yn ofynnol i'r **cyngor ymwneud â nodweddion addysgol, meddygol a seicolegol neu nodweddion eraill sy'n ymddangos yn berthnasol** i anghenion addysgol presennol plentyn a'i anghenion addysgol yn y dyfodol. Mae'n rhaid i'r cyngor hefyd nodi sut y gallai'r nodweddion hynny effeithio ar anghenion addysgol presennol y plentyn a'i anghenion addysgol yn y dyfodol a'r ddarpariaeth yr ystyrir ei bod yn briodol yng ngoleuni'r nodweddion hynny.

Noda paragraff 7.86, ar ôl cael yr holl gyngor, fod yn rhaid i'r awdurdod lleol benderfynu a oes angen gwneud datganiad neu ddiwygio datganiad sy'n bodoli eisoes. Mae'n rhaid iddo wneud y **penderfyniad hwnnw cyn pen deg wythnos** ar ôl cyflwyno'r hysbysiad ei fod yn cynnal asesiad statudol. (Mae hyn yn cynnwys y cyfnod o chwe wythnos i geisio cyngor.)

Os bydd yr awdurdod lleol yn penderfynu bod angen gwneud neu ddiwygio datganiad, mae'n rhaid iddo anfon copi o'r **datganiad arfaethedig** at rieni'r plentyn **cyn pen pythefnos**. Dylid cynnwys y cyngor a gafwyd hefyd fel rhan o'r asesiad gydag ef.

Os bydd yr awdurdod lleol yn penderfynu nad oes angen gwneud na diwygio datganiad, mae'n rhaid iddo hysbysu'r rhieni a rhoi rhesymau, gan roi nodyn **yn lle'r datganiad** os oes modd, hefyd o fewn pythefnos.

Mae'n rhaid i rieni fel arfer gael eu hysbysu'n ffurfiol o ganlyniad yr asesiad o fewn **12 wythnos i ddechrau'r asesiad statudol**. Os mai datganiad arfaethedig ydyw, bydd gan yr awdurdod lleol **wyth wythnos arall** i wneud y datganiad **terfynol**.

Golyga hyn y dylai'r **broses gyfan** o atgyfeirio neu gais am asesiad statudol i gael datganiad terfynol gael ei chwblhau **o fewn 26 wythnos**. (Mae hyn yn cynnwys y cyfnod gwreiddiol o chwe wythnos i benderfynu a ddylid cynnal asesiad a'r 20 wythnos ar gyfer y broses o benderfynu a oes angen datganiad a pharatoi'r datganiad hwnnw.)

Dengys data o **wefan Fy Nghyngor Lleol** i 70% o ddatganiadau AAA yn 2013-14 gael eu rhoi o fewn y targed o 26 wythnos a 97% lle nad oedd unrhyw amgylchiadau arbennig.

Fel yn achos penderfyniadau a ddylid cynnal yr aseiniad, mae gan rieni a phlant yr hawl i apelio i Dribiwnlys AAA Cymru yn erbyn y penderfyniad.

1.7.3. Cynnwys datganiadau

Mae'n rhaid i ffurf a chynnwys datganiad a roddir gan awdurdod lleol gydymffurfio â pharagraff 8.29 o'r Cod. Dylai datganiad gynnwys:

- **Rhan 1 - Cyflwyniad**: Enw, cyfeiriad a dyddiad geni'r plentyn; iaith aelwyd y plentyn a'i grefydd; enwau a chyfeiriad(au) rhieni'r plentyn.
- **Rhan 2, Anghenion Addysgol Arbennig:** Manylion pob un o AAA y plentyn fel y'u nodwyd gan yr awdurdod lleol yn ystod yr aseiniad statudol; manylion y cyngor a gafwyd ac a atodwyd fel atodiadau i'r datganiad.
- **Rhan 3, Darpariaeth Addysgol Arbennig:** Y ddarpariaeth addysgol arbennig sy'n angenrheidiol ym marn yr awdurdod lleol er mwyn diwallu AAA y plentyn, gan gynnwys amcanion y ddarpariaeth, y ddarpariaeth ei hun a'r trefniadau ar gyfer monitro cynnydd.
- **Rhan 4, Lleoliad:** Y math o ysgol ac enw'r ysgol lle y caiff y ddarpariaeth ei gwneud neu drefniadau'r awdurdod lleol ar gyfer darpariaeth lle bydd hyn y tu allan i'r ysgol. (Mae'n rhaid gadael y Rhan hon yn wag pan roddir y datganiad arfaethedig fel na fydd yn achub y blaen ar ddymuniadau rhieni.)

- **Rhan 5, Anghenion Anaddysgol:** Pob angen anaddysgol perthnasol y plentyn fel y cytunwyd arno rhwng y gwasanaethau iechyd, gwasanaethau cymdeithasol neu asiantaethau eraill a'r awdurdod lleol.
- **Rhan 6, Darpariaeth Anaddysgol:** Manylion darpariaeth anaddysgol berthnasol sydd ei hangen fel y cytunwyd arni, gan gynnwys y trefniadau ar gyfer darpariaeth y cytunwyd arnynt.

Mae'n rhaid i'r holl gyngor a gafwyd ac a ystyriwyd yn ystod yr asesiad gael ei atodi fel atodiadau i'r datganiad.

Gall rhieni nodi pa ysgol a gynhelir (ond nid Uned Cyfeirio Disgyblion nac ysgol arbennig ysbyty) y maent am i'w plentyn ei mynychu os oes modd, neu wneud sylwadau ynglŷn â lleoliad mewn unrhyw ysgol arall. **Mae'n rhaid i awdurdodau lleol gydymffurfio â dymuniad y rhiant oni fydd yr ysgol yn anaddas** oherwydd oedran, gallu, doniau neu AAA y plentyn, neu y byddai'r lleoliad yn **anghydnaws ag** addysg effeithlon plant eraill neu'r **defnydd effeithlon o adnoddau**.

Mae'n rhaid i awdurdodau lleol sicrhau y caiff plentyn ei addysgu mewn **ysgol brif ffrwd** oni noda rhiant nad yw am i'w blentyn gael ei addysgu mewn ysgol brif ffrwd neu nad yw'n gydnaws ag addysg effeithlon plant eraill.

Lleoliadau preswyl

Esbonia'r Cod:

> Yn gyffredinol, mae [awdurdodau lleol] yn debygol o ystyried bod **angen darpariaeth breswyl** lle ceir cytundeb aml-asiantaethol:
>
> - bod gan y plentyn AAA difrifol neu luosog **na ellir** eu diwallu gan **ddarpariaeth ddydd yn lleol**;
> - bod gan y plentyn AAA difrifol neu luosog sy'n golygu ei bod yn rhaid cael **rhaglen gyson yn ystod oriau ysgol ac wedi hynny** ac na all y rhieni ddarparu'r rhaglen honno gyda chymorth asiantaethau eraill;
> - bod gan blentyn **sy'n derbyn gofal** gan yr awdurdod lleol **anghenion cymdeithasol a dysgu cymhleth**, a bod y lleoliad yn cael ei ariannu ar y cyd ag adran y gwasanaethau cymdeithasol;
> - bod gan y plentyn **anghenion meddygol cymhleth** yn ogystal ag anghenion dysgu na ellir eu rheoli mewn darpariaeth ddydd yn lleol a bod y lleoliad yn cael ei ariannu ar y cyd â'r awdurdod iechyd (para 8.74). [fy mhwyslais i]

Ychwanega paragraff 8.75 'os yw'r amodau hyn yn berthnasol, dylid sefydlu cynllun aml-asiantaethol sy'n galluogi ariannu teiran'.

Rhoi terfyn ar ddatganiadau, eu diwygio neu eu hadolygu

Mae'r Cod yn rhoi canllawiau ar y gweithdrefnau y dylid eu dilyn wrth roi'r gorau i gynnal datganiad (paragraffau 8.117-8.124), diwygio datganiad sy'n bodoli eisoes (paragraffau 8.125-8.133) ac adolygu datganiadau (pennod 9).

Ni ddylid tybio, unwaith bod awdurdod lleol wedi gwneud datganiad, y dylai barhau i gynnal y datganiad hwnnw hyd nes na fydd yn gyfrifol mwyach am y person ifanc. Noda'r Cod mai '**dim ond pan fydd angen y dylid cynnal datganiadau**' ond mai dim ond os yw 'o'r farn nad yw'n angenrheidiol ei gynnal bellach' y gall yr awdurdod lleol roi'r gorau i'w gynnal' (para 8.118). **Mae datganiadau'n mynd yn ddi-rym pan fydd person ifanc yn symud i addysg bellach neu uwch** neu'n gadael yr ysgol yn 16 oed; nid oes angen rhoi'r gorau i gynnal datganiad os bydd yn mynd yn ddi-rym sut bynnag.

Dim ond ar ôl cael gorchymyn gan Dribiwnlys AAA Cymru, os caiff ei gyfarwyddo i wneud hynny gan Weinidogion Cymru yn unol ag Atodlen 27 i *Ddeddf Addysg 1996* y gall awdurdodau lleol **ddiwygio datganiad**.

Mae paragraff 9.1 o'r Cod yn ei gwneud yn ofynnol i bob datganiad (ac eithrio'r rhai i blant o dan ddwy oed) gael ei **adolygu'n flynyddol**. Gwneir hyn er mwyn i'r awdurdod lleol, yr ysgol, y disgybl a'r rhieni, a phob gweithiwr proffesiynol dan sylw ystyried cynnydd y disgybl yn ystod y 12 mis blaenorol ac a oes angen unrhyw ddiwygiadau. Noda'r Cod **bwysigrwydd penodol yr adolygiad blynyddol a gynhelir ym mlwyddyn 9** wrth baratoi ar gyfer cyfnod pontio'r disgybl i addysg bellach, hyfforddiant yn y gwaith, cyflogaeth a bywyd oedolyn. Felly noda paragraff 9.46 fod yn **rhaid** i'r adolygiad blynyddol ym mlwyddyn 9 **gynnwys Gyrfa Cymru**.

2. Ariannu darpariaeth AAA

2.1. Cyllid i awdurdodau lleol gan Lywodraeth Cymru

Mae awdurdodau lleol yng Nghymru yn defnyddio arian a roddir iddynt o dan y **Grant Cynnal Refeniw** gan Lywodraeth Cymru i ariannu addysg i ddisgyblion ag AAA. Caiff y swm o dan y Grant Cynnal Refeniw a roddir i bob awdurdod lleol er mwyn darparu gwasanaethau ar gyfer ei holl feysydd cyfrifoldeb ei gyhoeddi bob blwyddyn yn y **Setliad Llywodraeth Leol**.

Yn 2015-16, mae Llywodraeth Cymru yn rhoi cyfanswm o £4.125 biliwn i awdurdodau lleol drwy'r Grant Cynnal Refeniw er mwyn darparu eu holl wasanaethau, sef **gostyngiad o 3.4%** o gymharu â 2014-15 pan roddwyd £4.270 biliwn.

Mae'r Grant Cynnal Refeniw **heb ei glustnodi'n benodol** i raddau helaeth, sy'n golygu bod awdurdodau lleol yn gwneud penderfyniadau eu hunain ynghylch faint o arian y byddant yn ei wario ar faes gwasanaeth penodol megis addysg, ac o ganlyniad ar ddarpariaeth AAA er enghraifft. Fodd bynnag, mae setliad y Grant Cynnal Refeniw yn cynnwys **Asesiad Wedi'i Seilio ar Ddangosyddion** ar gyfer pob maes gwasanaeth, sy'n gyfrifiad tybiannol o'r hyn y mae angen i bob Cyngor ei wario er mwyn darparu lefel safonol o wasanaeth.[13] Nid yw'n darged gwariant a gall awdurdodau lleol benderfynu faint o arian y maent yn ei wario ar ddarpariaeth AAA er enghraifft, cyhyd ag y bônt yn bodloni unrhyw ofynion statudol sydd arnynt.

Yn 2015-16, yr **Asesiad Wedi'i Seilio ar Ddangosyddion ar gyfer 'Addysg Arbennig' yw £219 miliwn**, sy'n debyg iawn i 2014-15. At hynny, bydd rhywfaint o arian y bwriedir ei ddefnyddio ar ddarpariaeth AAA wedi cael ei gynnwys hefyd yn yr Asesiadau Wedi'u Seilio ar Ddangosyddion ar gyfer 'Meithrin a Chynradd' ac 'Uwchradd'. Yn wir, **cyfanswm y gwariant gros wedi'i gyllidebu ar ddarpariaeth AAA yn 2014-15 oedd £357 miliwn**.[14]

Er nad yw'r mwyafrif llethol o arian adnoddau llywodraeth leol wedi'i glustnodi'n benodol, erys rhai grantiau o hyd[15], y mae Llywodraeth Cymru yn eu talu i awdurdodau lleol at ddiben penodol. Mae nifer y grantiau hyn wedi lleihau dros y blynyddoedd diwethaf fel rhan o gytundeb rhwng Llywodraeth Cymru a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLlLC) i symud tuag at lai o glustnodi yn gyffredinol a mwy o benderfyniadau lleol ynglŷn â'r defnydd o adnoddau. Nid oes unrhyw **grantiau penodol sy'n ymwneud ag AAA yn 2015-16**; roedd grant o

---

[13] Rhestrir yr Asesiadau Wedi'u Seilio ar Ddangosyddion ar gyfer 2015-16 yn nhabl 4d o'r Setliad Llywodraeth Leol **tablau Excel** sydd ar gael ar wefan Llywodraeth Cymru.
[14] Llywodraeth Cymru, Datganiad Ystadegol Cyntaf, ***Gwariant wedi'u gyllidebu ar ddarpariaeth Anghenion Addysgol Arbennig (AAA): 2014-15*** (Saesneg yn unig), 19 Mehefin 2014, t1
[15] Nodir grantiau penodol y Nhabl 9 o'r Setliad Llywodraeth Leol **Tablau Excel** sydd ar gael ar wefan Llywodraeth Cymru.

£880,000 yn cael ei roi ar gyfer 'Seilwaith Anhwylder ar y Sbectrwm Awtistig' o'r blaen ond cafodd ei drosglwyddo i'r Grant Cynnal Refeniw ar gyfer 2015-16 ymlaen.

2.2. Trefniadau rhwng awdurdodau lleol ac ysgolion

Gall awdurdodau lleol ariannu darpariaeth AAA drwy'r naill ffordd neu'r llall fel a ganlyn:

- Y **cyllidebau dirprwyedig** y maent yn eu rhoi i ysgolion (**70% yn 2014-15**). Mae hyn yn cynnwys cyllidebau dirprwyedig i ysgolion arbennig lle y tybir bod yr holl wariant ar AAA a dyraniadau tybiannol i AAA o fewn y cyllidebau dirprwyedig ar gyfer ysgolion prif ffrwd (tybiannol am mai cyfrifoldeb pob ysgol yw penderfynu faint o arian y maent yn ei wario ar AAA mewn gwirionedd).
- Drwy arian y maent yn ei **gadw'n ganolog** o fewn cyllideb yr Awdurdod Lleol (ALl) neu Gyllideb yr Ysgol (**30% yn 2014-15**).

O dan ddarpariaethau ***Deddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998***, mae Llywodraeth Cymru yn nodi'r fframwaith cyfreithiol y mae awdurdodau lleol yn dyrannu eu gwariant addysg i ysgolion yn unol ag ef. Nodir y fframwaith yn ***Rheoliadau Cyllido Ysgolion (Cymru) 2010***. Mae'r rheoliadau yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol ddyrannu gwariant i dair cyllideb, Cyllideb yr ALl, Cyllideb Ysgolion a Chyllideb Ysgolion Unigol.

Mae *Rheoliadau Cyllido Ysgolion (Cymru) 2010* yn nodi bod yn rhaid i Gyllidebau Ysgolion Unigol gael eu dyrannu ymhlith ysgolion a gynhelir gan yr awdurdod ar ffurf cyfrannau cyllidebol, gan ddefnyddio fformiwla ariannol a bennir yn lleol. Mae'r rheoliadau yn ei gwneud yn ofynnol i **70% o'r arian gael ei ddosbarthu ar sail nifer y disgyblion**. Yn eu fformiwla, gall awdurdodau lleol bwysoli nifer y disgyblion yn ôl nifer o **ffactorau gan gynnwys AAA**.

Noda'r Cod Ymarfer y canlynol mewn perthynas â chyllido:

> 8.3 Dylai fod gan ysgolion a gynhelir, ac eithrio ysgolion arbennig, rywfaint o arian yn eu cyllideb ddirprwyedig sy'n adlewyrchu anghenion ychwanegol disgyblion sydd ag anghenion addysgol arbennig. Maent yn cael yr arian hwn trwy fformiwla ariannu sy'n adlewyrchu nifer yr achosion o AAA, wedi'u mesur mewn gwahanol ffyrdd. (…)
> 8.4 O dan *Reoliadau Anghenion Addysgol Arbennig (Darparu Gwybodaeth gan Awdurdodau Addysg Lleol) (Cymru) 2002*, mae'n ofynnol i [awdurdodau lleol] gyhoeddi, o fis Ebrill 2002 ymlaen, fanylion o'r mathau o drefniadau cefnogi y gallai **ysgolion** a gynhelir yn eu hardal **ddarparu fel rheol o'u cyllidebau o dan *Gweithredu gan yr Ysgol* a *Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy***. Yn ogystal, mae'n ofynnol iddynt gyhoeddi eu cynlluniau eu hunain ar gyfer darparu cefnogaeth AAA briodol – yn enwedig o dan Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy.
> 8.5 Lle bo angen **adnoddau ychwanegol** i alluogi ysgol i wneud y ddarpariaeth a bennir mewn **datganiadau**, gall yr [awdurdod lleol] ddarparu'r adnoddau hynny'n uniongyrchol o'r ddarpariaeth ganolog, gall ddatganoli adnoddau wedi'u clustnodi at y diben i ysgolion, neu gall eu dirprwyo.

8.6 Sut bynnag y darperir adnoddau, mae gan ysgolion ac [awdurdodau lleol] ddyletswyddau penodol mewn perthynas â phlant sydd ag anghenion addysgol arbennig a dylai'r cyllid ar gyfer AAA gefnogi'r dyletswyddau hynny. (...) [fy mhwyslais i]

2.3. Ystadegau ynglŷn â chyllido

Mae Llywodraeth Cymru yn cyhoeddi **ystadegau blynyddol ar wariant wedi'i gyllidebu ar ddarpariaeth AAA**. Mae Tablau 5-7 isod yn rhoi rhywfaint o wybodaeth am faint o arian a ddyrennir i AAA yng Nghymru.

Dengys **Tabl 5** faint o arian roedd awdurdodau lleol wedi'i gyllidebu ar gyfer darpariaeth AAA fel cyfanswm, yn ogystal â'r swm fesul disgybl (pob disgybl nid dim ond y rhai ag AAA). Mae hyn yn cwmpasu cyfnod o bum mlynedd a dengys Tabl 5 hefyd y gyfradd ddirprwyo, h.y. faint o gyllidebau AAA awdurdodau lleol a gafodd eu trosglwyddo'n uniongyrchol i ysgolion.

Mae **Tabl 6** yn dadansoddi'r data hyn yn ôl awdurdod lleol, ar gyfer y flwyddyn ddiweddaraf, 2014-15. Dengys **Tabl 7** faint o arian y mae pob awdurdod lleol wedi'i gyllidebu ar gyfer AAA ym mhob un o'r pum blwyddyn ariannol ddiwethaf.

O'r tablau hyn, gellir gweld:

- **Cyfanswm gwariant wedi'i gyllidebu** ar AAA yn 2014-15 ledled Cymru oedd **£357.099 miliwn**. Mae hwn yn ostyngiad o 0.6% ers 2013-14 ond **cynnydd o 4.5% ers 2010-11**.
- Cyllidebwyd **£792 fesul disgybl** ar gyfer AAA (cyfanswm yn hytrach na charfan AAA).
- Ynys Môn (£1,086) a Blaenau Gwent (£1,029) a gyllidebodd y swm mwyaf ar gyfer AAA fesul disgybl yn 2014-15. Bro Morgannwg (£592), Torfaen (£542) a Rhondda Cynon Taf (£621) a gyllidebodd y swm lleiaf.
- Sir Ddinbych (89%) a ddirprwyodd y gyfran fwyaf o'i gyllideb AAA i ysgolion yn 2014-15. Caerffili (51%) a Sir y Fflint (55%) oedd â'r cyfraddau dirprwyo isaf.
- Y **gyfradd ddirprwyo** ar gyfer gwariant AAA ledled Cymru yn 2014-15 oedd **70%**. Mae hyn yn golygu i £70 o bob £100 a gyllidebwyd ar gyfer AAA gael ei drosglwyddo gan awdurdodau lleol i'r ysgolion eu hunain. Mae'r gyfradd ddirprwyo wedi **codi** ym mhob un o'r pum mlynedd ddiwethaf.

Tabl 5: Gwariant gros wedi'i gyllidebu ar ddarpariaeth AAA gan awdurdodau lleol yng Nghymru

	£ Miliwn Gwariant gros wedi'i gyllidebu ar ddarpariaeth AAA	£ Gwariant gros wedi'i gyllidebu fesul disgybl ar ddarpariaeth AAA	% a ddirprwywyd i gyllidebau ysgolion unigol
2014-15	357.099	792	70%
2013-14	(d) 359.217	796	69%
2012-13	346.862	769	67%
2011-12	(d) 347.100	770	60%
2010-11	341.755	754	55%

Ffynhonnell: Llywodraeth Cymru, Datganiadau Ystadegol Cyntaf: ***Gwariant wedi'i gyllidebu ar ddarpariaeth AAA***, 19 Mehefin 2014

Nodiadau:

a) Mae'n cynnwys dyraniadau tybiannol i ysgolion ar gyfer darpariaeth AAA fel rhan o fformiwlâu awdurdodau lleol ar gyfer dosbarthu arian i ysgolion. Cyfrifoldeb pob ysgol yw penderfynu faint o'i chyllideb ddirprwyedig y bydd yn ei wario ar AAA, a gall y gwariant gwirioneddol fod yn wahanol i'r dyraniadau tybiannol hyn.

b) Mae gwariant £ fesul disgybl yn seiliedig ar y garfan gyfan o ddisgyblion ar y gofrestr yn hytrach na dim ond disgyblion ag AAA.

d) Dyma ffigurau diwygiedig y gwariant gros wedi'i gyllidebu ar gyfer 2013-14 a 2011-12, a gyhoeddwyd fel rhan o ystadegau'r flwyddyn ganlynol. Ni chyhoeddwyd ffigurau diwygiedig ar gyfer y gyfradd £ fesul disgybl na'r gyfradd ddirprwyo, felly mae angen gofal wrth gymharu'r ddau faes hwn â'r cyllidebau gros ar gyfer y blynyddoedd hyn.

Tabl 6: Gwariant gros wedi'i gyllidebu gan awdurdodau lleol ar ddarpariaeth AAA, 2014-15

	£ Miliwn Gwariant gros wedi'i gyllidebu ar ddarpariaeth AAA	£ Gwariant gros wedi'i gyllidebu fesul disgybl ar ddarpariaeth AAA	% a ddirprwywyd i gyllidebau ysgolion unigol
Ynys Môn	10.069	1,086	62%
Gwynedd	13.776	837	74%
Conwy	12.484	807	80%
Sir Ddinbych	12.128	796	89%
Sir y Fflint	20.419	891	55%
Wrecsam	15.462	831	79%
Powys	15.468	836	73%
Ceredigion	8.520	901	68%
Sir Benfro	14.348	811	76%
Sir Gaerfyrddin	21.720	810	76%
Abertawe	31.322	931	65%
Castell-nedd Port Talbot	14.603	751	75%
Pen-y-bont ar Ogwr	18.626	825	68%
Bro Morgannwg	12.599	592	78%
Caerdydd	42.343	847	80%
Rhondda Cynon Taf	24.203	621	61%
Merthyr Tudful	7.261	854	72%
Caerffili	19.370	702	51%
Blaenau Gwent	9.171	1,029	70%
Torfaen	7.908	542	73%
Sir Fynwy	8.327	736	68%
Casnewydd	16.973	721	59%
Cymru	**357.099**	**792**	**70%**

Ffynhonnell: Llywodraeth Cymru, Datganiad Ystadegol Cyntaf: *Gwariant wedi'i gyllidebu ar ddarpariaeth AAA 2014-15*, 19 Mehefin 2014

Nodiadau:

a) Mae'n cynnwys dyraniadau tybiannol i ysgolion ar gyfer darpariaeth AAA fel rhan o fformiwlâu awdurdodau lleol ar gyfer dosbarthu arian i ysgolion. Cyfrifoldeb pob ysgol yw penderfynu faint o'i chyllideb ddirprwyedig y bydd yn ei wario ar AAA, a gall y gwariant gwirioneddol fod yn wahanol i'r dyraniadau tybiannol hyn.

b) Mae gwariant £ fesul disgybl yn seiliedig ar y garfan gyfan o ddisgyblion ar y gofrestr yn hytrach na dim ond disgyblion ag AAA.

Tabl 7: Gwariant gros wedi'i gyllidebu gan awdurdodau lleol ar ddarpariaeth AAA

£ Miliwn

	2010-11	2011-12	2012-13	2013-14	2014-15
Ynys Môn	9.259	9.500	8.675	(d) 9.775	10.069
Gwynedd	13.197	13.359	14.032	13.938	13.776
Conwy	12.459	13.536	13.200	12.838	12.484
Sir Ddinbych	10.057	10.310	10.025	11.843	12.128
Sir y Fflint	19.785	20.666	20.000	21.030	20.419
Wrecsam	15.002	14.721	14.601	15.467	15.462
Powys	15.647	16.735	16.410	17.167	15.468
Ceredigion	7.877	8.511	8.962	8.614	8.520
Sir Benfro	15.269	15.893	15.541	14.576	14.348
Sir Gaerfyrddin	20.778	21.424	21.090	22.179	21.720
Abertawe	30.658	29.981	29.577	30.448	31.322
Castell-nedd Port Talbot	16.342	15.127	15.305	14.562	14.603
Pen-y-bont ar Ogwr	16.753	16.516	16.542	18.787	18.626
Bro Morgannwg	11.785	11.612	11.662	12.425	12.599
Caerdydd	35.348	37.269	39.444	41.903	42.343
Rhondda Cynon Taf	23.522	24.408	27.730	24.250	24.203
Merthyr Tudful	7.357	(d) 7.401	7.455	7.525	7.261
Caerffili	18.808	18.364	18.311	18.949	19.370
Blaenau Gwent	8.795	8.776	9.196	9.541	9.171
Torfaen	8.650	8.428	8.194	8.118	7.908
Sir Fynwy	7.954	8.584	8.601	8.593	8.327
Casnewydd	16.453	15.979	16.308	16.688	16.973
Cymru	**341.755**	**(d) 347.1**	**346.862**	**(d) 359.217**	**357.099**

Ffynhonnell: Llywodraeth Cymru, Datganiadau Ystadegol Cyntaf: ***Gwariant wedi'i gyllidebu ar ddarpariaeth AAA***

Noder: Mae'r ffigurau hyn yn cynnwys dyraniadau tybiannol i ysgolion ar gyfer darpariaeth AAA fel rhan o fformiwlâu awdurdodau lleol ar gyfer dosbarthu i ysgolion. Cyfrifoldeb pob ysgol yw penderfynu faint o'i chyllideb ddirprwyedig y bydd yn ei wario ar AAA, a gall y gwariant gwirioneddol fod yn wahanol i'r dyraniadau tybiannol hyn.

(d) Dyma ffigurau diwygiedig y gwariant gros wedi'i gyllidebu ar gyfer 2013-14 a 2011-12, a gyhoeddwyd fel rhan o ystadegau'r flwyddyn ganlynol.

3. Ystadegau ar gyflawniad disgyblion ag AAA

Mae Tablau 8-10 yn rhoi rhywfaint o wybodaeth am **gyflawniad dysgwyr** ag AAA **yng Nghymru.** Mae **Tablau 8 a 9** yn cyflwyno ystadegau ynglŷn â chanran yr holl ddisgyblion ag AAA sy'n cyflawni'r lefel ddisgwyliedig yng Nghyfnod Allweddol 2 a 3 yn y drefn honno, yn ogystal â dadansoddi'r rhain ar gyfer pob un o'r tair lefel o ymyriad. Mae **Tabl 10** yn cyflwyno ystadegau ar gyflawniad yng Nghyfnod Allweddol 4.

Rhoddir ystadegau ar gyfer pob disgybl hefyd, gan ei gwneud yn bosibl i rai **cymariaethau gael eu gwneud rhwng cyflawniad disgyblion ag AAA â'u cyfoedion**'. Mae'r data'n cwmpasu'r pum mlynedd ddiwethaf.

O'r tablau hyn, gellir gweld:

- Yn 2014, **yng Nghyfnod Allweddol 2, cyflawnodd 57.7% o'r holl ddisgyblion ag AAA y Dangosydd Pwnc Craidd** (DP), sef y lefel ddisgwyliedig mewn Cymraeg/Saesneg, Mathemateg a Gwyddoniaeth gyda'i gilydd. Mae hyn yn **cymharu ag 86.2% o'r holl ddisgyblion**, sy'n golygu bod bwlch o 28.5 pwynt canrannol. Mae'r **bwlch hwn wedi lleihau** ers 2010, pan gafwyd bwlch o 39.8 pwynt canrannol.
- Yng **Nghyfnod Allweddol 3, cyflawnodd 49.2% o'r holl ddisgyblion ag AAA y DPC** yn 2014, o gymharu ag **81.3% o'r holl ddisgyblion**. Mae'r **bwlch hwn hefyd wedi lleihau** o 40.9 pwynt canrannol yn 2010 i 32.1 pwynt canrannol yn 2014.
- Yng **Nghyfnod Allweddol 4**, yn 2014, **cyflawnodd 19.7% o'r holl ddisgyblion ag AAA drothwy cynwysedig Lefel 2** (5 TGAU neu fwy gradd A*-C neu gyfwerth). Mae hyn yn cymharu â **56.2% o'r holl ddisgyblion**. Mae'r bwlch o 36.5 pwynt canrannol yn debyg yn fras i'r bwlch a gafwyd 2010, sef 36.8 pwynt canrannol.
- Fel y byddid yn ei ddisgwyl, mae **llai o ddisgyblion sydd wedi cael datganiadau** yn cyflawni naill ai'r DPC yng Nghyfnodau Allweddol 2 a 3, neu drothwy cynwysedig Lefel 2 yng Nghyfnod Allweddol 4, na dysgwyr eraill ag AAA sy'n cael cymorth drwy *Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy* neu *Gweithredu gan yr Ysgol*. Yn yr un modd, mae llai o ddisgyblion y mae angen cymorth arnynt drwy *Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy* yn cyflawni'r mesurau hyn na'r rhai sy'n cael cymorth o dan *Gweithredu gan yr Ysgol* yn unig. **Cyflawnodd 9.3% o ddisgyblion sydd wedi cael datganiadau 5 TGAU neu fwy ar radd A*-C** (neu gyfwerth), o gymharu â 17.3% yn *Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy* a 24.1% yn *Gweithredu gan yr Ysgol*.
- Ym mhob un o Gyfnodau Allweddol 2, 3 a 4, **cyflawnodd y garfan o ddisgyblion ag AAA** sy'n destun unrhyw un o'r tair lefel o ymyriad **yn well yn 2014 nag yn 2010** (gan ddefnyddio'r ddau fesur hyn).

Tabl 8: Cyflawniad Cyfnod Allweddol 2 yn ôl lefel y ddarpariaeth AAA (canran y disgyblion sy'n cyflawni o leiaf y lefel ddisgwyliedig (Lefel 4) mewn asesiadau athrawon)

			Saesneg	Mathemateg	Gwyddoniaeth	CSI (a)	Cymraeg Iaith Gyntaf	
	Darpariaeth AAA	Carfan	%	%	%	%	Carfan	%
2010	Cyfanswm y ddisgyblion ar y gofrestr AAA	9,023	45.6	51.5	58.7	38.5	1,867	48.6
	Disgyblion â Datganiad	1,161	17.8	22.2	24.5	14.9	177	26.0
	Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy	3,022	38.4	47.2	55.1	32.3	623	36.0
	Gweithredu gan yr Ysgol	4,840	56.8	61.1	69.2	48.0	1,067	59.8
	Pob disgybl (b)	**33,449**	**82.1**	**83.4**	**86.6**	**78.3**	**6,542**	**81.2**
2011	Cyfanswm y ddisgyblion ar y gofrestr AAA	8,845	49.2	55.4	60.6	42.4	1,762	50.8
	Disgyblion â Datganiad	1,066	20.0	22.3	24.0	16.4	157	18.5
	Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy	3,006	42.6	51.6	57.2	36.8	603	40.1
	Gweithredu gan yr Ysgol	4,773	59.9	65.2	70.9	51.7	1,002	62.3
	Pob disgybl (b)	**32,388**	**83.5**	**85.0**	**87.2**	**80.1**	**6,349**	**82.1**
2012	Cyfanswm y ddisgyblion ar y gofrestr AAA	8,997	54.5	60.6	65.0	49.0	1,855	55.6
	Disgyblion â Datganiad	992	21.0	24.8	25.3	17.4	118	25.4
	Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy	3,231	46.9	54.9	59.6	42.0	696	47.8
	Gweithredu gan yr Ysgol	4,774	66.5	72.0	76.9	60.3	1,041	64.2
	Pob disgybl (b)	**31,807**	**85.3**	**86.9**	**88.7**	**82.7**	**6,451**	**84.1**
2013	Cyfanswm y ddisgyblion ar y gofrestr AAA	8,787	59.7	62.3	67.8	53.1	1,730	59.6
	Disgyblion â Datganiad	950	21.1	22.1	24.1	17.3	108	23.1
	Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy	3,260	53.0	57.6	63.6	46.8	686	45.3
	Gweithredu gan yr Ysgol	4,577	72.5	74.0	79.8	65.1	936	74.3
	Pob disgybl (b)	**30,896**	**87.2**	**87.6**	**89.8**	**84.4**	**6,188**	**86.7**
2014	Cyfanswm y ddisgyblion ar y gofrestr AAA	8,933	63.5	65.8	69.7	57.7	1,816	63.9
	Disgyblion â Datganiad	986	22.9	24.4	24.1	19.7	131	27.5
	Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy	3,181	55.5	59.6	63.9	49.5	672	52.5
	Gweithredu gan yr Ysgol	4,766	77.2	78.5	83.0	71.0	1,013	76.1
	Pob disgybl (b)	**31,670**	**88.5**	**89.0**	**90.5**	**86.2**	**6,400**	**88.2**

Ffynhonnell: Llywodraeth Cymru, Bwletin Ystadegol: ***Cyflawniad academaidd yn ôl nodweddion disgyblion***, 31 Mawrth 2015, Tabl 14

Nodiadau:

(a) Y Dangosydd Pwnc Craidd (DPC) yw canran y disgyblion sy'n cyflawni'r lefel ddisgwyliedig neu'n uwch mewn Cymraeg (Iaith Gyntaf) neu Saesneg, Mathemateg a Gwyddoniaeth gyda'i gilydd.

(b) 'Pob disgybl' yw cyflawniad pob disgybl mewn ysgolion cynradd a gynhelir, ysgolion uwchradd a gynhelir, ysgolion arbennig neu unedau cyfeirio disgyblion y cafodd eu data casglu a chyrhaeddiad ar gyfer y Cyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion neu Addysg Heblaw yn yr Ysgol eu para'n llwyddiannus o fewn Cronfa Ddata Genedlaethol y Disgyblion.

Tabl 9: Cyflawniad Cyfnod Allweddol 3 yn ôl lefel y ddarpariaeth AAA (canran y disgyblion sy'n cyflawni o leiaf y lefel ddisgwyliedig (Lefel 5) mewn asesiadau athrawon)

			Saesneg	Mathemateg	Gwyddoniaeth	CSI (a)	Cymraeg Iaith Gyntaf	
	Darpariaeth AAA	Carfan	%	%	%	%	Carfan	%
2010	Cyfanswm y ddisgyblion ar y gofrestr AAA	8,104	32.7	40.3	43.7	23.0	1,085	36.8
	Disgyblion â Datganiad	1,451	14.0	18.6	19.7	8.8	133	14.3
	Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy	2,269	29.6	38.5	41.8	20.8	306	36.9
	Gweithredu gan yr Ysgol	4,384	40.6	48.4	52.5	28.8	646	41.3
	Pob disgybl (b)	**34,419**	**72.7**	**75.6**	**77.3**	**63.9**	**5,546**	**76.8**
2011	Cyfanswm y ddisgyblion ar y gofrestr AAA	8,319	37.2	42.8	48.2	26.6	1,147	44.4
	Disgyblion â Datganiad	1,482	17.1	20.8	24.1	11.9	124	28.2
	Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy	2,572	33.8	41.2	45.3	23.7	329	32.5
	Gweithredu gan yr Ysgol	4,265	46.1	51.3	58.4	33.4	694	52.9
	Pob disgybl (b)	**35,724**	**76.1**	**78.0**	**80.4**	**68.1**	**5,858**	**81.4**
2012	Cyfanswm y ddisgyblion ar y gofrestr AAA	8,192	43.8	48.5	53.9	33.3	1,150	49.9
	Disgyblion â Datganiad	1,311	18.0	21.4	24.9	13.3	111	25.2
	Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy	2,599	41.1	48.2	51.4	31.3	365	43.6
	Gweithredu gan yr Ysgol	4,282	53.3	56.9	64.3	40.7	674	57.4
	Pob disgybl (b)	**34,289**	**79.5**	**81.3**	**83.9**	**72.8**	**5,783**	**84.2**
2013	Cyfanswm y ddisgyblion ar y gofrestr AAA	8,230	50.6	53.9	61.3	39.7	1,120	57.9
	Disgyblion â Datganiad	1,287	20.4	25.1	29.7	16.2	119	31.1
	Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy	2,526	46.1	51.4	57.6	36.2	321	53.9
	Gweithredu gan yr Ysgol	4,417	61.9	63.6	72.7	48.6	680	64.6
	Pob disgybl (b)	**33,193**	**83.0**	**84.0**	**87.2**	**77.2**	**5,667**	**87.6**
2014	Cyfanswm y ddisgyblion ar y gofrestr AAA	8,518	59.2	61.8	71.2	49.2	1,294	68.4
	Disgyblion â Datganiad	1,236	24.0	27.6	32.1	19.2	101	27.7
	Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy	2,523	54.3	58.3	68.7	44.7	328	61.9
	Gweithredu gan yr Ysgol	4,759	70.9	72.5	82.7	59.4	865	75.6
	Pob disgybl (b)	**32,162**	**86.1**	**86.7**	**90.6**	**81.3**	**5,537**	**90.1**

Ffynhonnell: Llywodraeth Cymru, Bwletin Ystadegol: ***Cyflawniad academaidd yn ôl nodweddion disgyblion***, 31 Mawrth 2015, Tabl 15

Nodiadau:

(a) Y Dangosydd Pwnc Craidd (DPC) yw canran y disgyblion sy'n cyflawni'r lefel ddisgwyliedig neu'n uwch mewn Cymraeg (Iaith Gyntaf) neu Saesneg, Mathemateg a Gwyddoniaeth gyda'i gilydd.

(b) 'Pob disgybl' yw cyflawniad pob disgybl mewn ysgolion cynradd a gynhelir, ysgolion uwchradd a gynhelir, ysgolion arbennig neu unedau cyfeirio disgyblion y cafodd eu data casglu a chyrhaeddiad ar gyfer y Cyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion neu Addysg Heblaw yn yr Ysgol eu para'n llwyddiannus o fewn Cronfa Ddata Genedlaethol y Disgyblion.

Tabl 10: Cyflawniad Cyfnod Allweddol 4 yn ôl lefel y ddarpariaeth AAA (canran y disgyblion 15 oed ar ddechrau'r flwyddyn academaidd)

			Canran y disgyblion sy'n cyflawni:			
	Darpariaeth AAA	Carfan	Trothwy lefel 1 (a)	Trothwy lefel 2 (a)	Trothwy cynwysedig lefel 2 (a)	CSI (b)
2010	Cyfanswm y ddisgyblion ar y gofrestr AAA	6,643	71.2	25.1	12.9	12.5
	Disgyblion â Datganiad	1,186	44.8	13.6	7.4	7.7
	Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy	2,034	67.4	23.7	11.7	11.5
	Gweithredu gan yr Ysgol	3,423	82.6	29.8	15.5	14.7
	Pob disgybl (b)	**35,254**	**91.7**	**64.6**	**49.7**	**48.4**
2011	Cyfanswm y ddisgyblion ar y gofrestr AAA	6,952	75.4	33.2	15.5	14.9
	Disgyblion â Datganiad	1,221	52.9	19.7	8.7	8.5
	Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy	2,040	68.1	28.4	14.3	13.9
	Gweithredu gan yr Ysgol	3,691	86.9	40.3	18.4	17.6
	Pob disgybl (b)	**34,345**	**92.4**	**68.4**	**50.5**	**49.0**
2012	Cyfanswm y ddisgyblion ar y gofrestr AAA	7,059	79.4	41.6	16.5	15.5
	Disgyblion â Datganiad	1,173	55.8	24.2	8.4	8.4
	Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy	2,108	74.3	37.3	13.9	13.1
	Gweithredu gan yr Ysgol	3,778	89.5	49.4	20.5	19.0
	Pob disgybl (b)	**33,770**	**93.6**	**73.8**	**51.5**	**49.7**
2013	Cyfanswm y ddisgyblion ar y gofrestr AAA	7,583	82.7	50.6	16.8	15.3
	Disgyblion â Datganiad	1,239	60.5	29.0	10.6	10.2
	Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy	2,461	77.9	46.0	15.5	14.1
	Gweithredu gan yr Ysgol	3,883	92.8	60.4	19.6	17.8
	Pob disgybl (b)	**35,154**	**94.7**	**78.9**	**53.2**	**50.1**
2014	Cyfanswm y ddisgyblion ar y gofrestr AAA	7,576	86.4	60.4	19.7	18.4
	Disgyblion â Datganiad	1,118	61.4	35.2	9.3	8.6
	Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy	2,450	83.3	55.8	17.3	15.8
	Gweithredu gan yr Ysgol	4,008	95.3	70.3	24.1	22.8
	Pob disgybl (b)	**33,708**	**95.8**	**83.9**	**56.2**	**53.9**

Ffynhonnell: Llywodraeth Cymru, Bwletin Ystadegol: ***Cyflawniad academaidd yn ôl nodweddion disgyblion***, 31 Mawrth 2015, Tabl 16

Nodiadau:

(a) Trothwyon lefel yw cyfanswm neu 'faint' cymwysterau ar lefel benodol ar y Fframwaith Cymwysterau Cenedlaethol (FfCC). Pennwyd tri throthwy: Lefel 1 - cyfanswm o gymwysterau ar Lefel 1 sy'n gyfwerth â chyfanswm o 5 TGAU ar radd D-G; Lefel 2 - cyfanswm o gymwysterau ar Lefel 2 sy'n gyfwerth â chyfanswm o 5 TGAU ar radd A*-C; Lefel 2 cynwysedig – cyfanswm o gymwysterau ar Lefel 2 sy'n gyfwerth â chyfanswm o 5 TGAU ar radd A*-C yn cynnwys Saesneg/Cymraeg iaith gyntaf a Mathemateg.

(b) Y Dangosydd Pwnc Craidd (DPC) yw canran y disgyblion sy'n cyflawni'r lefel ddisgwyliedig neu'n uwch mewn Cymraeg (Iaith Gyntaf) neu Saesneg, Mathemateg a Gwyddoniaeth gyda'i gilydd.

(c) 'Pob disgybl' yw cyflawniad pob disgybl mewn ysgolion cynradd a gynhelir, ysgolion uwchradd a gynhelir, ysgolion arbennig neu unedau cyfeirio disgyblion y cafodd eu data casglu a chyrhaeddiad ar gyfer y Cyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion neu Addysg Heblaw yn yr Ysgol eu para'n llwyddiannus o fewn Cronfa Ddata Genedlaethol y Disgyblion.

4. Adolygiadau blaenorol a diwygiadau arfaethedig

Mae diwygio'r fframwaith cyfreithiol ar gyfer anghenion dysgu wedi bod ar yr agenda ers amser yng Nghymru gyda nifer o adolygiadau blaenorol, ymgynghoriadau, datblygiadau ym maes polisi a chynlluniau peilot.

Mae Llywodraeth Cymru yn derbyn nad yw'r system bresennol na therminoleg Anghenion Addysgol Arbennig (AAA) yn gyfredol mwyach ac yn ei **Rhaglen Lywodraethu 2011 – 20-16** ymrwymodd i wneud y canlynol:

> **Diwygio'r broses Anghenion Dysgu Ychwanegol** ar gyfer y plant a'r bobl ifanc sydd fwyaf agored i niwed naill ai yn yr ysgol neu mewn lleoliad Addysg Bellach (AB). [fy mhwyslais i]

Yn y **Pedwerydd Cynulliad**, mae Llywodraeth Cymru wedi:

- Cynnal **ymgynghoriad ynghylch cynigion** i ddiwygio'r fframwaith deddfwriaethol (Mehefin – Hydref 2012);
- Cynnwys newidiadau i AAA ar lefel **ôl-16 yn y *Bil Addysg (Cymru)*** cyn cytuno yn ddiweddarach i'r rhain gael eu **dileu** o'r Bil (ar ôl argymhelliad gan un o Bwyllgorau'r Cynulliad y dylid gweithredu ar y rhain mewn Bil AAA/ADY unigol); ac
- **Ymgynghoriad ar Bapur Gwyn** (Mai - Mehefin 2014) a adeiladodd ar yr ymgynghoriad ddwy flynedd yn gynharach.

Fodd bynnag, mae'r daith adolygu yn dyddio'n ôl lawer cynt gyda dau adroddiad, a gyhoeddwyd ychydig ar ôl datganoli, yn tynnu sylw at yr angen am newid. Yn 2002 cyhoeddodd y Comisiwn Archwilio ***Special Educational Needs: A mainstream issue***, wedi'i ddilyn gan ***Cymorth i Blant ag Anghenion Addysgol Arbennig: Trosolwg gan Estyn*** yn 2003. Mae'r bennod hon yn rhoi trosolwg o'r datblygiadau ers hynny.

4.1. Ymchwiliad teiran gan Bwyllgor yn yr Ail Gynulliad

Roedd gwella'r ffordd y rheolir AAA yng Nghymru yn destun Ymchwiliad teiran a gynhaliwyd gan y Pwyllgor Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau yn yr Ail Gynulliad rhwng 2003 a 2007.

Canolbwyntiodd **rhan gyntaf** yr ymchwiliad, a gyflwynodd **adroddiad ym mis Tachwedd 2004**, ar ***Adnabod ac Ymyrryd yn Gynnar,*** a thynnodd sylw at faterion megis diagnosis hwyr, prinder mawr o therapyddion arbenigol, a'r angen am weithio amlasiantaethol. Gwnaeth y Pwyllgor Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau 28 o argymhellion, yr ymatebwyd iddynt gan y Gweinidog ar y pryd, Jane Davidson mewn **datganiad ysgrifenedig ar 25 Ionawr 2005** ac wedyn mewn **dadl yn y Cyfarfod Llawn ar 1 Chwefror 2005**.

Canfu **ail ran** ymchwiliad y Pwyllgor Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau, ***Fframwaith Asesu Statudol (Datganiadau)*** **anfoddhad cyffredinol** gyda'r broses datganiadau ond, ar y pryd, ni ddadleuodd o blaid diddymu'r system datganiadau. Cydnabu'r Pwyllgor fod y rhan fwyaf o'r rhai yr ymgynghorwyd â hwy o blaid cadw rhyw fath o broses datganiadau[16] ond awgrymodd fod hyn o bosibl wedi adlewyrchu meddylfryd '**gwell y drwg a wyddys na'r drwg na wyddys**'.[17]

Cyflwynodd y Pwyllgor Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau **adroddiad ar ddatganiadau ym mis Mai 2006**, gan wneud 28 o argymhellion. Ymatebodd Jane Davidson ar ran Llywodraeth Cymru mewn datganiad ysgrifenedig ar **28 Mehefin 2006** cyn **dadl yn y Cyfarfod Llawn ar 5 Gorffennaf 2006**.

Mae rhai o'r casgliadau a'r argymhellion a luniwyd gan y Pwyllgor Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau yn 2006 yn parhau i fod yn berthnasol iawn heddiw. Canfu'r Pwyllgor fod y broses datganiadau yn **gostus ac yn gymhleth** ac y gall **greu rhwystrau** rhwng rhieni, athrawon a gweithwyr proffesiynol eraill. Daeth i'r casgliad hefyd, oherwydd adnabyddiaeth well o ystod ehangach o anhwylderau, fod gofyn i ddatganiadau wneud tasg – sef asesu anghenion grŵp eang iawn o blant â mathau gwahanol iawn o anghenion – na fwriadwyd iddynt ei gwneud ac na chawsant eu cynllunio i'w gwneud.

Felly argymhellodd y Pwyllgor y **dylid cyfyngu datganiadau** i blant sydd â'r **anghenion mwyaf difrifol a chymhleth** ac y dylid eu disodli'n raddol i'r rhan fwyaf o blant. Argymhellodd hefyd y dylid symud i ffwrdd oddi wrth y term 'Anghenion Addysgol Arbennig' a **mabwysiadu 'Anghenion Addysgol Ychwanegol'** yn ei le.

Hyd yn oed yn ôl yn 2006, roedd **anghysondeb o ran defnydd awdurdodau lleol o ddatganiadau** yn broblem a dywedodd y Pwyllgor fod angen i'r trefniadau ynglŷn â datganiadau gael eu cymhwyso'n fwy cyson. Argymhellodd y Pwyllgor hefyd y dylid symud tuag at '**gofnod o angen wedi'i asesu'n barhaus**', y gellir ei weld bellach yn yr hyn a gynigiwyd gan Llywodraeth Cymru yn ei hymgynghoriad yn 2012 ac yn ei Phapur Gwyn yn 2014. Croesawodd Jane Davidson yr adroddiad, gan ddweud wrth Aelodau fod 'tystiolaeth yr adolygiad hwn wedi bod yn sail imi ddatblygu gwaith pellach ar newidiadau yn y fframwaith asesu statudol presennol'.

Ceisiodd ***Canllawiau Cynnwys a Chynorthwyo Disgyblion***, a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru sawl mis yn ddiweddarach ym mis Tachwedd 2006, **ymgorffori'r cysyniad o 'Anghenion Dysgu Ychwanegol'** drwy fabwysiadu'r term hwn 'wrth ddelio â'r dysgwyr hynny sydd ag anghenion mwy na mwyafrif eu

---

[16] Cynulliad Cenedlaethol Cymru, y Pwyllgor Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau, ***Adolygiad Polisi o Anghenion Addysgol Arbennig Rhan 2: Fframwaith Asesu Statudol (Datganiadau)***, Mai 2006, Rhagair y Cadeirydd

[17] ***Ibid*** t7

cyfoedion'. Felly mae'r ffocws ar 'Anghenion Dysgu Ychwanegol (ADY)' yn hytrach nag 'Anghenion Addysgol Arbennig (AAA)' yn eithaf sefydledig yn ymarferol ac o ran polisi, ond nid yn gyfreithiol eto.

Edrychodd **trydedd rhan** ymchwiliad y Pwyllgor Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau ar ***Droglwyddo*** ac anghenion penodol pobl ifanc ag AAA wrth iddynt adael addysg uwchradd a symud ymlaen i addysg bellach neu uwch, hyfforddiant neu gyflogaeth. Gwnaeth y Pwyllgor 47 o argymhellion yn ei **adroddiad ym mis Mawrth 2007**. Mynegodd bryder ynglŷn â **diffyg cydlynu** rhwng asiantaethau, er gwaethaf cryn dipyn o ganllawiau. Argymhellodd y Pwyllgor y dylid penodi **'gweithwyr allweddol'** er mwyn helpu i atgyfnerthu'r cymorth a oedd ar gael a **'gwasanaethau eirioli annibynnol'** er mwyn helpu i sicrhau y caiff pobl ifanc wybodaeth lawn am y dewisiadau sy'n eu hwynebu a'u bod yn eu deall.

Ymatebodd Jane Davidson ar ran Llywodraeth Cymru mewn **datganiad ysgrifenedig ar 21 Mawrth 2007**, gan dderbyn pob un o'r argymhellion yn llawn, yn rhannol neu mewn egwyddor.

4.2. Datblygiadau yn y Trydydd Cynulliad

Yn fuan yn ystod y Trydydd Cynulliad, yn ystod haf a hydref 2007, cynhaliodd Llywodraeth Cymru **ymgynghoriad â rhieni a rhanddeiliaid yn dwyn y teitl *Datganiadau neu rywbeth gwell?.*** Ceisiodd yr ymgynghoriad rhagarweiniol hwn farn ar ddiwygiadau posibl i'r fframwaith deddfwriaethol a'i nod oedd ennyn hyder a chytundeb ynglŷn â'r ffordd ymlaen. Roedd yn seiliedig ar ddogfen (a oedd hefyd yn dwyn y teitl 'Datganiadau neu rywbeth gwell?') a luniwyd gan Grŵp Gorchwyl a sefydlwyd gan Lywodraeth Cymru. Nodwyd tri opsiwn ar gyfer newid.

Mewn dogfen a baratowyd gan Is-adran Anghenion Ychwanegol a Chynhwysiant Llywodraeth Cymru ym mis Medi 2007 crynhowyd barn rhieni ar bob opsiwn. Yn ôl y ddogfen hon, 'lleisiodd llawer o rieni **bryderon ynghylch newidiadau posibl**', ond 'mae'r **anfodlonrwydd a fynegwyd ynghylch y sefyllfa gyfredol** yn ymwneud nid yn unig â'r prosesau statudol o lunio a diwygio'r datganiad, ond hefyd â darparu ... mewn ysgolion prif ffrwd'.[18]

Roedd y **cyfyng gyngor a wynebai llunwyr polisi** yn amlwg o ddogfen Llywodraeth Cymru sy'n crynhoi'r cynnydd hyd yma a'r camau nesaf (Mai 2008). Roedd yn amlwg bod y system gyfredol yn ddiffygiol a bod pobl yn anfodlon ond roedd nerfusrwydd ynglŷn â cholli'r hyn a oedd yn dda yn y system a phryder ynglŷn â'r hyn a ddylai gymryd ei lle:

---

[18] Is-adran Anghenion Ychwanegol a Chynhwysiant Llywodraeth Cymru, ***Datganiadau neu rywbeth gwell? Ymgynghoriad rhagarweiniol ynghylch opsiynau ar gyfer newid i'r fframwaith asesiadau a datganiadau statudol AAA: Crynodeb o farn rhieni***, Medi 2007 [fel ar 19 Mai 2015]

> Y farn gyffredinol oedd bod y **fframwaith cyfredol yn cynnig y rhan fwyaf o'r hyn sydd ei hangen** mewn fframwaith statudol ar gyfer plant a phobl ifanc ag AAA a chyda rhai gwelliannau gellid sicrhau ei fod yn "addas i'r diben" ac yn llai biwrocrataidd ac yn llai "meddygol" o ran ei ddull gweithredu Roedd cytundeb cyffredinol y gellid mabwysiadu dull gweithredu llai biwrocrataidd ar gyfer grŵp ehangach o ddysgwyr ag anghenion ychwanegol. Fodd bynnag, mae mwyafrif llethol y cyfranogwyr ledled Cymru yn gryf iawn o'r farn **nad yw'r system gyfredol yn gweithio fel y dylai** a cheir anghysonderau mawr o ran y modd y'i gweithredir mewn [awdurdodau lleol] ac ysgolion prif ffrwd. At ei gilydd nid oedd gan y rhieni a'r gofalwyr hynny a fu'n bresennol yn y digwyddiadau ymgynghori lawer o ffydd yr ymdrinnir â hwy yn deg ac y caiff anghenion eu plant eu diwallu'n briodol.
> (…)
> Yn gyffredinol, oherwydd y darlun cliriach y mae'r ymgynghoriad hwn yn ei ddarparu, mae'n **anodd dychmygu na wneir unrhyw newid** neu nad eir i'r afael ag unrhyw un o'r materion allweddol a nodwyd. At hynny ymddengys ei bod yn **anodd ymgymryd â newidiadau mawr ar raddfa eang** cyn sicrhau yn gyntaf bod y system gyfredol yn gweithio yn fwy effeithiol a meithrin ymddiriedaeth rhieni a gofalwyr.[19]

Wedyn sefydlodd Llywodraeth Cymru **bedwar prosiect ADY peilot** yn 2009 er mwyn **datblygu a phrofi dulliau amgen** yn lle'r fframwaith statudol presennol o ddatganiadau AAA. Ymhlith yr agweddau a dreialwyd roedd **Cynllun Datblygu Unigol (CDU)** sy'n nodi anghenion unigolyn a'r camau gweithredu i'w gynorthwyo o fewn **dull gweithredu system gyfan (0-25 oed)**.

Roedd pob un o'r pedwar cynllun peilot yn cynnwys dau awdurdod lleol, gan ganolbwyntio ar y canlynol:

- Contractiwyd **Cynllun Peilot A** i ddatblygu model ar gyfer **sicrhau ansawdd** darpariaeth a wneir ar gyfer plant a phobl ifanc ag AAA. Roedd y gwaith yn cynnwys tri maes craidd, sef datblygu **mesurau deilliannau**; darparu adnodd mapio ar gyfer **cysylltu data ar fewnbynnau a deilliannau**; a **phecyn cymorth hunanwerthuso** i ysgolion. (Caerffili a Sir y Fflint)
- Contractiwyd **Cynllun Peilot B** i ddatblygu a threialu fframwaith ar gyfer nodi, asesu, cynllunio ac adolygu darpariaeth ar gyfer ADY **difrifol a chymhleth**. Roedd hyn yn cynnwys datblygu **CDU**; strwythurau a phrosesau ar gyfer **gweithio amlasiantaethol a phenderfyniadau ynglŷn â chyllid**; a **gwybodaeth i deuluoedd** a gwasanaethau cymorth a dulliau o **ddatrys anghydfodau**. (Sir Gaerfyrddin a Thorfaen)
- Contractiwyd **Cynllun Peilot C** i ddatblygu a threialu fframwaith nodi, asesu, cynllunio ac adolygu ar gyfer ADY **nad ydynt yn ddifrifol na chymhleth**. Fel yn achos Cynllun Peilot B, roedd hyn yn cynnwys datblygu **CDU**, **gwybodaeth i deuluoedd** a gwasanaethau cymorth a dulliau o **ddatrys anghydfodau**. At hynny, cafodd system ei threialu hefyd ar gyfer hwyluso'r broses o **wella**

[19] Llywodraeth Cymru, ***Datganiadau neu rywbeth gwell: Crynodeb o'r cynnydd a wnaed hyd yma a'r camau nesaf***, Mai 2008, t4 [fel ar 19 Mai 2015]

darpariaeth ADY ysgolion. (Pen-y-bont ar Ogwr a Sir Benfro gyda rhywfaint o ymwneud yn Nhorfaen)

- Contractiwyd **Cynllun Peilot D** i ddatblygu a diffinio **rôl y Cydlynydd Anghenion Dysgu Ychwanegol** a datblygu a threialu **cwrs achrededig** ar gyfer Cydlynwyr Anghenion Dysgu Ychwanegol. (Caerdydd a Chasnewydd)

Ceir rhagor o wybodaeth am y cynlluniau peilot mewn dogfennau a gyhoeddwyd fel rhan o'r gwaith ymchwil i lywio'r broses o werthuso'r cynlluniau peilot. Mae'r rhain ar gael ar **wefan Llywodraeth Cymru**.

Nododd yr adroddiad cryno ar y gwaith ymchwil:

> Mae gan rieni a gofalwyr bryderon sylweddol ynghylch statws cyfreithiol CDU, a ph'un a fyddant yn colli'r **diogelwch cyfreithiol** a ddarperir gan Ddatganiad o AAA.[20]

Nododd yr adroddiad hefyd:

> Fodd bynnag, wrth wraidd y diwygiadau mae **tensiwn rhwng y dyhead** i bennu'r hyn y dylid ei wneud a sut y dylid ei wneud er mwyn **sicrhau ansawdd a chynyddu cysondeb**, a'r **angen i rymuso ymarferwyr a rhoi'r hyblygrwydd iddynt** ymateb i anghenion a diddordebau unigolion.[21] [fy mhwyslais i ym mhob achos]

4.3. Ymgynghoriad 2012

Cynhaliwyd ymgynghoriad yn dwyn y teitl '***Ymlaen mewn partneriaeth ar gyfer plant a phobl ifanc ag anghenion ychwanegol: Cynigion ar gyfer diwygio'r fframwaith deddfwriaethol ar gyfer anghenion addysgol arbennig'*** gan Lywodraeth Cymru rhwng 26 Gorffennaf a 19 Hydref 2012. Cynigiodd hyn y dylid **symud i ffwrdd o'r fframwaith cyfreithiol o seilio darpariaeth ar ddatganiadau AAA a thuag at gysyniad ehangach o 'Anghenion Dysgu Ychwanegol' (ADY)**, y mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu rhoi statws cyfreithiol iddo.

O dan system o'r fath, nid **datganiadau** fyddai'r ffactor pwysig o ran pennu lefel darpariaeth bellach a byddant yn cael eu **disodli gan Gynlluniau Datblygu Unigol (CDU)**. Ar hyn o bryd, dim ond disgyblion ag AAA sydd wedi cael datganiadau sydd â'r hawl statudol i gael darpariaeth ychwanegol, ond byddai'r newidiadau a gynigir yn **rhoi hawl statudol i bob plentyn ag AAA i gael CDU**.

Nod hyn yn rhannol fydd m**ynd i'r afael â'r ddibyniaeth ar ddatganiadau fel yr unig ffordd ganfyddedig** o sicrhau darpariaeth. Fel y nododd Llywodraeth Cymru yn sgil yr ymgynghoriad â rhieni, *Datganiadau neu rywbeth gwell*:

---

[20] Yr Uned Pobl a Gwaith (Ymchwil ar ran ac a gyhoeddwyd gan Ymchwil Gymdeithasol Lywodraeth Cymru), ***Ymchwil i'r Cyfnod Profi wedi'i i Ehangu ar gyfer CDU Adroddiad Cryno***, 2014, t14

[21] ***Ibid***, t18

> Roedd teimlad cryf mai'r agwedd ar y trefniadau cyfredol **a werthfawrogir fwyaf** yw'r **diogelwch cyfreithiol a roddir gan ddatganiad**. Roedd y rhieni hynny yr oedd eu plant yn cael eu diogelu gan ddatganiad am ei gadw ac roedd y rhieni hynny nad oes gan eu plant ddatganiad ar hyn o bryd am gael un. [22] [fy mhwyslais i]

Yn gyffredinol, nododd ymgynghoriad 2012 gynlluniau Llywodraeth Cymru i ddeddfu er mwyn:

- Rhoi **statws cyfreithiol** i'r cysyniad o **anghenion ychwanegol** (AY);[23]
- **Cyflwyno Cynlluniau Datblygu Unigol** (CDUau) **integredig** newydd i blant a phobl ifanc yn lle **datganiadau AAA**;
- Nodi sut y bydd cynlluniau integredig yn gymwys i'r rhai **rhwng 0 a 25 oed** sy'n perthyn i'r categorïau gwahanol o angen;
- Nodi'r **dyletswyddau sydd i'w gosod ar gyrff perthnasol** (megis awdurdodau lleol a'r GIG);
- Nodi'r **broses o ddatrys** unrhyw anghydfodau;
- Gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i gyhoeddi **cod ymarfer** ar gyfer y fframwaith statudol newydd;
- Gosod dyletswydd ar gyrff perthnasol i **gydweithredu** mewn perthynas â darpariaeth AY;
- Trosglwyddo'r **cyfrifoldeb am asesu ôl-16** a darpariaeth ar gyfer dysgwyr ag anawsterau a/neu anableddau dysgu (AAD) i **awdurdodau lleol** (ar hyn o bryd Gweinidogion Cymru sy'n gyfrifol am hynny). Byddai'r term AAD ar gyfer pobl 16-25 oed yn cael ei **gwmpasu o fewn un system ADY 0-25 oed**.

Cafodd Llywodraeth Cymru dros 200 o ymatebion i'r ymgynghoriad a chyhoeddodd **grynodeb o ymatebion** ym mis Gorffennaf 2013. Cyhoeddwyd crynodeb ar wahân o ran y cynigion ar gyfer newidiadau i ddysgwyr ôl-16. Mae'r ddwy ddogfen ar gael ar **dudalen we'r ymgynghoriad**. Mewn **datganiad gan y Cabinet ar 17 Gorffennaf 2013**, cydnabu'r Gweinidog Addysg a Sgiliau, Huw Lewis, er bod y **mwyafrif o'r ymatebwyr wedi cytuno** ag egwyddorion y cynigion, fod llawer o'r rhai a ymatebodd **wedi gofyn am ragor o fanylion**. Ychwanegodd y byddai ei swyddogion yn ceisio barn rhanddeiliaid cyn paratoi dogfen ymgynghori arall.

---

[22] Llywodraeth Cymru, ***Datganiadau neu rywbeth gwell: Crynodeb o'r cynnydd a wnaed hyd yma***, Mai 2008, t4 [fel ar 19 Mai 2015]

[23] Yn ddiweddarach penderfynodd Llywodraeth Cymru droi'n ôl at gynnig y term 'Anghenion Dysgu Ychwanegol' yn sgil pryderon nad oedd gan 'Anghenion Ychwanegol' ffocws addysgol digonol.

4.4. Asesu ôl-16/darpariaeth ôl-16 a'r Bil Addysg (Cymru)

Roedd canfyddiadau trydedd rhan y Pwyllgor Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau ar **Drosglwyddo** wedi cynnwys **yr angen i gael dull gweithredu a oedd yn canolbwyntio'n well ar y dysgwr** a **rhannu gwybodaeth a chydweithredu yn well** rhwng asiantaethau. Nododd y Pwyllgor fod y system yn rhy gymhleth ac nad oedd yn canolbwyntio digon ar y dysgwr.

Yn y Trydydd Cynulliad, ystyriodd y **Pwyllgor Menter a Dysgu ddwy ddeiseb yn 2009** a oedd yn ymwneud â myfyrwyr ôl-19 ag anghenion dysgu ychwanegol ac a dynnodd sylw hefyd at ddiffygion o ran pontio rhwng cyfnodau o addysg. Yn ei **adroddiad** canlyniadol, cyfeiriodd y Pwyllgor at gorff o dystiolaeth sy'n argyhoeddi bod **angen i waith cynllunio pontio ddigwydd yn gynharach** nag yr ymddengys ei fod yn digwydd ar hyn o bryd yn y rhan fwyaf o achosion.

Yn 2010, canfu **Grŵp Gorchwyl a Gorffen Gweinidogol na allai'r system bresennol barhau** ac nad oedd **gwahanu cyllid oddi wrth benderfyniadau rheoli yn gynaliadwy**. Yn ei **adroddiad,** argymhellodd y Grŵp y dylai awdurdodau lleol ymgymryd â'r cyfrifoldebau yn y meysydd hyn. Dywedodd Llywodraeth Cymru yn ddiweddarach 'yn y pen draw roedd neges glir gan y grŵp y gallai'r dysgwr fod ar ei ennill pe byddai'r ddarpariaeth yn cael ei chynllunio'n well'.[24]

Darparodd y ***Bil Addysg (Cymru)***, a gyflwynwyd ym mis Gorffennaf 2013, y dylid **rhoi'r ddyletswydd o asesu** anghenion dysgwyr ôl-16 **i awdurdodau lleol**. Byddent yn gyfrifol am ddarpariaeth lle roedd hyn yn gofyn am ddarpariaeth arbenigol a/neu breswyl. Byddai colegau addysg bellach yn gyfrifol lle y gallent ddiwallu anghenion dysgwr ond byddent yn parhau i allu hawlio cyllid eithriadol gan Lywodraeth Cymru lle roedd anghenion yn ddigon cymhleth.

Dadleuodd Llywodraeth Cymru y byddai'r trefniadau hyn yn sicrhau mwy o barhad gan mai awdurdodau lleol sydd eisoes yn gyfrifol am ddysgwyr hyd at 16 oed ac y byddai'n golygu mai'r **un asiantaeth fyddai'n gyfrifol am asesu anghenion a'r ddarpariaeth ganlyniadol** i'w diwallu.

Awgrymodd tystiolaeth a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Plant a Phobl Ifanc wrth iddo graffu ar y Bil y **byddai'n well** pe bai'r newidiadau i ddarpariaeth AAA ar lefel ôl-16 yn cael **eu gwneud fel rhan o Fil cyffredinol** yn diwygio darpariaeth AAA/ADY. Argymhellodd y Pwyllgor y dylid dileu'r diwygiadau i AAA yn y *Bil Addysg (Cymru)* ac, yn lle hynny, eu cyflwyno mewn un darn cyfannol o ddeddfwriaeth. Derbyniodd y Gweinidog Addysg a Sgiliau yr argymhelliad hwn a chafodd y ***Bil Addysg (Cymru)*** **ei ddiwygio i ddileu'r darpariaethau AAA**. Dywedodd y Gweinidog mewn **Datganiad gan y Cabinet ar 6 Ionawr 2014** y

---

[24] ***Memorandwm Esboniadol*** **(fel y'i cyflwynwyd)**, *Bil Addysg (Cymru)*, t26

byddai'r darpariaethau ôl-16 yn cael eu gweithredu bellach mewn deddfwriaeth **'gydlynol a chyfannol'**.[25]

4.5. Papur Gwyn 2014

Ar 22 Mai 2014, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru **Bapur Gwyn yn nodi ei chynlluniau ar gyfer deddfwriaeth newydd** ynglŷn â diwallu ADY yng Nghymru.

Yn fras, y cynigion oedd:

- Cyflwyno cysyniad cyfreithiol mwy hyblyg a chynhwysol o **Anghenion Dysgu Ychwanegol** (ADY) **yn lle'r** diffiniad statudol presennol o **Anghenion Addysgol Arbennig** (AAA);
- Cyflwyno **Cynlluniau Datblygu Unigol** (CDUau) **yn lle datganiadau AAA** fel y sail dros ddiwallu ADY plentyn neu berson ifanc.

Drwy'r diwygiadau a amlinellir yn y Papur Gwyn, mae Llywodraeth Cymru hefyd yn awyddus i **ddwyn ynghyd y diffiniadau deddfwriaethol a statudol** ar gyfer plant **o dan 16 oed**, y dosberthir bod ganddynt AAA, a dysgwyr **ôl-16** mewn addysg bellach, yr ystyrir bod ganddynt 'anawsterau a/neu anableddau dysgu'. Byddai Bil ADY hefyd yn ceisio sicrhau **mwy o gydweithredu** rhwng addysg, iechyd a gwasanaethau cymdeithasol a **gwella hawliau a phrofiadau teuluoedd** wrth gymhwyso ymyriadau.

Yn ei Ragair i'r Papur Gwyn, nododd y Gweinidog Addysg a Sgiliau, Huw Lewis, yn ddigamsyniol fod angen newid cynhwysfawr, gan ddweud nad yw'r system bresennol '**bellach yn addas i'w diben**' a'i bod **'yn gymhleth, yn ddyrys ac yn ennyn gwrthwynebiad**'.

> Mae'r dystiolaeth yn disgrifio proses asesu sy'n aneffeithlon, yn fiwrocrataidd ac yn gostus ac nad yw'n canolbwyntio'n ddigonol ar y plentyn nac yn ddigon syml i'w defnyddio. Weithiau caiff anghenion eu nodi'n hwyr ac nid yw ymyriadau'n cael eu cynllunio na'u gweithredu'n brydlon nac yn effeithiol. Dywed teuluoedd fod yn rhaid iddynt frwydro i sicrhau'r gefnogaeth gywir ar gyfer eu plentyn ymhob cam o'r system ac nad ydynt yn gwybod at bwy y gallant droi i gael cyngor a gwybodaeth.[26]

Dywedodd Llywodraeth Cymru ei bod wedi myfyrio'n ofalus ar yr ymatebion a gyflwynwyd i'w hymgynghoriad yn 2012. Pwysleisiodd y Gweinidog, er bod y cynigion yn feiddgar ac yn radical, na fyddai'n **taflu'r llo a chadw'r brych**, o aralleirio ei ymagwedd:

---

[25] Am ragor o wybodaeth am y mater hwn, gweler erthygl flog y Gwasanaeth Ymchwil ***Diddymu cynigion Anghenion Addysgol Arbennig (AAA) o'r Bil Addysg (Cymru)***, 7 Ionwr 2014

[26] Llywodraeth Cymru, ***Cynigion deddfwriaethol ar gyfer Anghenion Dysgu Ychwanegol – Papur gwyn***, Mai 2014, t2

> Byddai rhai o'r darpariaethau deddfwriaethol a gynigir yn golygu newid sylweddol i'r fframwaith statudol tra byddai eraill yn adeiladu ar gryfderau sydd eisoes i'w cael. Yr egwyddor sy'n sail i'n gwaith yw y **dylai'r hyn sy'n gweithio gael ei gadw a'i wella a dylai'r hyn nad yw'n gweithio gael ei addasu a'i ddisodli**.[27] [fy mhwyslais i]

Nododd Llywodraeth Cymru y tri nod canlynol ar gyfer y ddeddfwriaeth, gan restru 22 o gynigion penodol oddi tanynt.

1. **Fframwaith deddfwriaethol unedig** ar gyfer cefnogi plant a phobl ifanc **rhwng 0 a 25 oed sydd ag ADY** (wyth cynnig)**;**
2. **Proses integredig a chydweithredol** o asesu, cynllunio a monitro sy'n hwyluso ymyriadau **cynnar, amserol ac effeithiol** (saith cynnig);
3. **System deg a thryloyw** ar gyfer darparu gwybodaeth a chyngor ac ar gyfer datrys pryderon ac apeliadau (saith cynnig).

4.5.1. Problemau gyda'r system bresennol

Yn ei Phapur Gwyn, rhoddodd Llywodraeth Cymru naw prif reswm dros gredu fod y fframwaith deddfwriaethol presennol ar gyfer AAA yn anfoddhaol;

- Mae'r derminoleg bresennol yn **achosi stigma** i blant a phobl ifanc ac mae'n gysylltiedig â system y mae angen ei diwygio'n sylweddol.
- Mae **rhaniad aneglur** rhwng y rhai y mae arnynt angen datganiadau o AAA a'r rhai nad oes arnynt eu hangen.
- Golyga'r ffaith nad oes **meini prawf clir** ynghylch pryd y dylai datganiad gael ei roi a phwy ddylai gael datganiad fod cryn anghysondeb rhwng awdurdodau lleol o ran eu dulliau gweithredu.
- Bernir nad yw'r **Cod Ymarfer AAA presennol** bob amser yn cael ei weithredu'n llwyr neu fod gwahanol awdurdodau lleol yn ei **ddehongli'n wahanol**.
- Mae'n **annheg** fod y ddarpariaeth sydd ei hangen ar gyfer mynd i'r afael ag anghenion mwy cymhleth wedi'i diogelu drwy ddatganiad ond nad yw'r ddarpariaeth sydd ei hangen ar gyfer mynd i'r afael ag anghenion **llai cymhleth wedi'i diogelu'n statudol**.
- Gall **ymddiriedaeth** rhwng rhieni ac awdurdodau lleol neu ysgolion gael ei **thanseilio**, gan arwain at anghydfod.
- Mae'n **anodd mabwysiadu dull hyblyg** o safbwynt cyflwyno darpariaeth addysgol arbennig.
- Mae'n bosibl y gallai'r trefniadau presennol ar gyfer pobl ifanc ag AAD **amharu ar drosglwyddiad didrafferth rhwng yr ysgol ac addysg ôl-16** a gallent olygu nad yw'r ddarpariaeth ôl-16 mor effeithlon ag y dylai fod.

---

[27] ***Ibid***

- **Nid yw'r ddeddfwriaeth bresennol** i 'gymeradwyo' a 'chofrestru' **ysgol annibynnol** i dderbyn disgyblion ag AAA yn **creu system effeithiol** ar gyfer sicrhau bod darpariaeth briodol ar gael nac ar gyfer pennu pwy sy'n gyfrifol am hyn.

4.5.2. Cynigion ar gyfer fframwaith cyfreithiol unigol 0-25 oed

Roedd y Papur Gwyn yn cynnwys wyth cynnig penodol o dan ei nod cyntaf:

1. Cyflwyno'r termau '**anghenion dysgu ychwanegol**' a '**darpariaeth ddysgu ychwanegol**' a fydd yn **disodli'**r termau presennol sef 'anghenion addysgol arbennig' a 'darpariaeth addysgol arbennig'.
2. Cyflwyno Cynlluniau Datblygu Unigol (CDU) a fydd yn disodli datganiadau AAA, asesiadau ôl-16 (o dan adran 140 o *Ddeddf Dysgu a Sgiliau 2000*) a Chynlluniau Addysg Unigol (CAU) anstatudol a chynlluniau ôl-16.
3. Ei gwneud hi'n ofynnol i Weinidogion Cymru ymgynghori ynghylch **Cod Ymarfer** ar ADY a'i gyhoeddi, a allai gynnwys:
    - gofynion gorfodol y bydd yn rhaid i'r cyrff perthnasol (awdurdodau lleol, ysgolion a gynhelir, sefydliadau AB, unedau cyfeirio disgyblion (UCD), byrddau iechyd lleol a Thribiwnlys Anghenion Addysgol Arbennig Cymru ('y Tribiwnlys') weithredu'n unol â hwy;
    - canllawiau y bydd yn rhaid i'r cyrff hynny a darparwyr addysg a hyfforddiant eraill roi sylw dyledus iddynt.
4. Nodi'r **gofynion lleiaf** o safbwynt gwybodaeth y mae'n rhaid ei chynnwys mewn **CDU**, a'i gwneud hi'n ofynnol i'r Cod nodi gofynion gorfodol manwl a fydd yn ategu hyn.
5. Ei gwneud hi'n ofynnol i awdurdodau lleol **baratoi CDU** a sicrhau bod unrhyw ddarpariaeth ddysgu ychwanegol a nodir yng Nghynllun Gweithredu'r CDU yn cael ei chyflwyno ar gyfer **pob** plentyn a pherson ifanc rhwng **0 a 25 oed** y nodwyd bod **ganddo ADY** ac sy'n derbyn neu'n dymuno derbyn addysg neu hyfforddiant.
6. Ei gwneud hi'n ofynnol i ysgolion a gynhelir, sefydliadau AB ac UCD wneud **pob ymdrech** i sicrhau bod y ddarpariaeth ddysgu ychwanegol a nodir yng Nghynllun Datblygu Unigol plentyn neu berson ifanc yn cael ei darparu.
7. Ei gwneud hi'n ofynnol i **awdurdodau lleol** sicrhau darpariaeth addysg arbenigol ar gyfer dysgwyr **ôl-16** lle y mae'r CDU yn pennu ei bod yn angenrheidiol er mwyn bodloni anghenion plentyn neu berson ifanc.
8. **Gwahardd** lleoli unrhyw blentyn neu berson ifanc mewn **ysgol annibynnol nad yw wedi'i chofrestru** i ddarparu'r math o ddarpariaeth ddysgu ychwanegol a nodir yn y CDU.

4.5.3. Cynigion ar gyfer proses gydweithredol integredig gydag ymyriadau cynnar, amserol ac effeithiol

Rhestrwyd saith cynnig penodol o dan yr ail nod hwn:

9. Ei gwneud hi'n ofynnol i awdurdodau lleol sicrhau bod plant, pobl ifanc a'u rhieni yn **cael eu cynnwys, yr ymgynghorir â hwy** ac y gwrandewir ar eu barn o'r dechrau'n deg a chydol y broses asesu a chynllunio sydd ynghlwm wrth y CDU.

10. Ei gwneud hi'n ofynnol i sicrhau bod **CDU yn cael eu hadolygu unwaith y flwyddyn, man lleiaf,** a hefyd ei gwneud hi'n bosibl iddynt gael eu cynnal yn gynharach neu'n fwy aml lle y bo hynny'n briodol.

11. Ei gwneud hi'n ofynnol i'r **Cod Ymarfer gynnwys canllawiau ar gyfer gweithwyr proffesiynol ynghylch adnabod plant ag ADY yn gynnar iawn**, gan gynnwys y rhai nad ydynt wedi cyrraedd oedran ysgol gorfodol.

12. Ei gwneud hi'n ofynnol i awdurdodau lleol, byrddau iechyd lleol a sefydliadau AB **gydweithredu a rhannu gwybodaeth** wrth asesu, cynllunio ac wrth gyflawni darpariaeth er mwyn bodloni anghenion dysgu plant a phobl ifanc hyd at 25 oed.

13. Ei gwneud hi'n ofynnol i'r Cod Ymarfer gynnwys canllawiau a fydd yn cefnogi arferion gwaith **effeithiol rhwng gwahanol asiantaethau**.

14. Ei gwneud hi'n ofynnol i ysgolion prif ffrwd ddynodi **Cydlynydd ADY**.

15. Sicrhau bod modd i **CDU ddisodli Cynlluniau Addysg Personol** neu gyflawni eu swyddogaethau o safbwynt plant a phobl ifanc sy'n derbyn gofal gan awdurdod lleol.

4.5.4. Cynigion ar gyfer system deg a thryloyw

16. Ei gwneud hi'n ofynnol i awdurdodau lleol sefydlu trefniadau ar gyfer rhoi **gwybodaeth a chyngor** a hefyd ei gwneud hi'n ofynnol i Lywodraeth Cymru gyflwyno canllawiau (i awdurdodau), gan gynnwys gofynion gorfodol lle y bo angen.

17. Ei gwneud hi'n ofynnol i awdurdodau lleol sefydlu **trefniadau ar gyfer datrys anghytundebau** a'i gwneud hi'n ofynnol i ddefnyddio prosesau cwynion lleol cyn cyfeirio apêl i'r Tribiwnlys.

18. Ei gwneud hi'n ofynnol i awdurdodau lleol benodi **person annibynnol** a fydd yn hwyluso'r gwaith o **ddatrys anghytundebau**.

19. Sicrhau bod **hawl i gyflwyno apêl i'r Tribiwnlys** yn erbyn:

- penderfyniad i beidio â sefydlu CDU;
- gwrthod cais i adolygu CDU;

- union gynnwys CDU, gan gynnwys y disgrifiad o anghenion y plentyn neu'r person ifanc neu'r ddarpariaeth addysgol sy'n ofynnol ar gyfer bodloni'r anghenion hynny;
- methiant i gyflwyno'r ddarpariaeth a nodwyd yn y CDU;
- penderfyniad i ddirwyn CDU i ben.

20. Rhoi'r **hawl i apelio i unrhyw blentyn, person ifanc o oedran ysgol** neu iau sydd â CDU (neu ei riant) neu sy'n credu y dylai fod ag un.

21. **Estyn yr hawl i apelio i ddysgwyr ôl-16**, hyd at 25 oed, sydd ag ADY ac sy'n derbyn neu sy'n dymuno derbyn addysg neu hyfforddiant.

22. Ailddatgan y darpariaethau presennol mewn perthynas â **gwasanaethau eiriolaeth annibynnol** a chyfeillion achos, ond ei gwneud hi'n ofynnol i Lywodraeth Cymru gyflwyno canllawiau ynghylch y mater, gan gynnwys gofynion gorfodol lle y bo angen.

4.6. Materion sy'n codi o'r ymgynghoriad ar y Papur Gwyn

Cafodd Llywodraeth Cymru 215 o ymatebion i'w hymgynghoriad ar y Papur Gwyn. Gwnaeth y Gweinidog **ddatganiad ar 14 Hydref 2014**, a chyhoeddodd **grynodeb o'r ymatebion**, gan ddweud ei fod yn fodlon iawn gyda'r gefnogaeth gyffredinol i'r cynigion. Fodd bynnag, cydnabu fod rhai pwyntiau pwysig wedi cael eu codi a rhoddodd sicrwydd i'r Aelodau y byddai costau'r diwygiadau yn cael eu nodi yn yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol sy'n cael ei gyhoeddi ar y cyd â'r ddeddfwriaeth. Cyhoeddwyd adroddiad ar wahân yn crynhoi'r ymgynghoriad â phlant, pobl ifanc, rhieni a gofalwyr hefyd.

Ymhlith y **pwyntiau allweddol** a gododd o'r ymatebion i'r ymgynghoriad roedd:

- Roedd **pedwar o bob pump** o ymatebwyr yn croesawu'r **term 'Anghenion Dysgu Ychwanegol'** a gynigir gan gytuno ei fod yn fwy cynhwysol. Fodd bynnag, dim ond hanner y bobl ifanc yr ymgynghorwyd â hwy a gefnogodd y newid o 'Anghenion Addysgol Arbennig' gan awgrymu na fyddai'n dileu labelu negyddol a bod y ddarpariaeth wirioneddol yn bwysicach na therminoleg.
- Cododd y cynnig arfaethedig i estyn diogelwch a hawliau datganiadau i bob dysgwr sy'n cael ei gynorthwyo ar hyn o bryd drwy *Gweithredu gan yr Ysgol* a *Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy*, drwy Gynllun Datblygu Annibynnol ar gyfer pob dysgwr ag AAA **broblemau o ran adnoddau a gallu**. At hynny, nodwyd y costau ychwanegol a oedd yn gysylltiedig ag estyn yr ystod oedran ar gyfer ymyriadau i 25 oed fel mater allweddol.
- Dywedodd Estyn fod y costau hyn yn debygol o greu '**pwysau ychwanegol** i awdurdodau lleol, asiantaethau iechyd a darparwyr addysg' a phwysleisiodd CLlLC ei bod yn 'hanfodol bod **effaith ariannol** [y Bil ac unrhyw newidiadau

yn y cyflawni] yn cael eu costio a'u hariannu'n llawn'. Mae'r Gweinidog wedi dweud y câi unrhyw gostau ychwanegol **eu talu drwy adnoddau sy'n bodoli eisoes** yng nghyllideb ei adran ac felly efallai y gallai fod angen ailflaenoriaethu cyllidebau ar ôl i'r costau gael eu cadarnhau. I'r perwyl hwn, mae Llywodraeth Cymru wedi comisiynu adolygiad i 'asesu swm y cyllid ar gyfer AAA sydd yn y system ar hyn o bryd' a fydd yn llywio'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol ar gyfer y Bil.[28]

- Roedd rhai ymatebwyr yn pryderu bod **perygl o wanhau'r** cymorth sydd ar gael i'r rhai sydd â'r angen mwyaf pe bai buddiannau datganiad yn cael eu hestyn i'r garfan lawn o ddysgwyr AAA.
- Cafwyd pryder nad oedd y gofyniad ar sefydliadau addysg bellach i wneud '**pob ymdrech**' i ddiwallu ADY pobl ifanc yn ddigon cadarn. Roedd llawer o'r ymatebwyr o'r farn bod hwn yn '**ymadrodd amwys**' a allai gael ei ddehongli mewn gwahanol ffyrdd.
- Roedd gan gynrychiolwyr llywodraeth leol bryder pe rhoddid y prif gyfrifoldeb ar awdurdodau lleol i ddarparu CDU integredig y gallent gael eu dwyn i gyfrif am wasanaethau a ddarperir gan gyrff nad oedd ganddynt unrhyw reolaeth drostynt. Fel y nododd Estyn, 'ni all awdurdodau lleol fod yn gyfrifol yn y pen draw am baratoi, cyflawni neu adolygu darpariaeth neu gymorth sy'n gyfrifoldeb ar y gwasanaeth iechyd'.
- Roedd **cefnogaeth gref i God Ymarfer gorfodol**, gyda 89% yn cytuno. Y consensws oedd y byddai cod gwirfoddol yn annigonol, er i ymatebwyr bwysleisio pwysigrwydd gwahaniaethu'n amlwg rhwng 'gofynion gorfodol' a 'chanllawiau ymarferol' h.y. yr hyn y mae'n rhaid ei wneud yn hytrach na'r hyn y dylid ei wneud.
- Roedd y Trydydd Sector yn **pryderu ynglŷn â'r cynnig i'w gwneud yn ofynnol i deuluoedd ddefnyddio proses gwyno'r awdurdod lleol ei hun cyn apelio i dribiwnlys.** Nid oedd gwrthwynebiad i'r egwyddor o ddechrau'n lleol fel y cyfryw, ond yn hytrach y dylai gael ei chynnal gan drydydd parti annibynnol. Roedd pryder hefyd y gallai hyn achosi oedi wrth gyflwyno apeliadau a 'chreu rhwystr arall i rieni ymdopi ag ef'.
- Roedd bron un o bob tri ymatebydd (o lywodraeth leol yn bennaf) naill ai'n anghytuno neu ddim yn siŵr mai **awdurdodau lleol a ddylai ymgymryd â'r cyfrifoldeb am sicrhau darpariaeth arbenigol i ddysgwyr ôl-16** lle na ellid diwallu eu ADY mewn lleoliadau AB prif ffrwd. Y prif **bryder oedd a fyddai digon o arian** yn cael ei ddarparu a chydnabu Llywodraeth Cymru yn ei chrynodeb fod hon yn 'thema bwysig yn yr ymatebion'.

---

[28] Cynulliad Cenedlaethol Cymru, y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg ***CYPE(4)-25-14-Papur 5: (Papur gan y Gweinidog Addysg a Sgiliau ar Gyllideb ddrafft 2015-16)***, 23 Hydref 2014

Mae **SNAP Cymru**, sy'n elusen genedlaethol sy'n gweithio gyda theuluoedd, plant a phobl ifanc sydd ag ADY a/neu anableddau, wedi rhybuddio **na fydd deddfwriaeth ar ei phen ei hun fyth yn ddigon** i fynd i'r afael â gwahaniaethau mewn darpariaeth.

Mewn erthygl a gyhoeddwyd ar 7 Hydref 2014 gan y Sefydliad Materion Cymreig, **croesawodd** Prif Weithredwr SNAP Cymru, Denise Inger, 'the Welsh Government's proposed focus on successful outcomes … rather than inputs' ond rhybuddiodd **nad dim ond mater o ddiddymu'r broses datganiadau ydoedd**:

> In principle, the proposed Individual Development Plans can be more responsive to a child or young person's emerging or changing needs, and less bureaucratic to achieve. It also could be seen as removing the absolute need to obtain a statutory statement in order to access the additional support. However, in our experience the '**battle or quest' is not to achieve the Statement, but to obtain the detailed assessment and provision that it offers**.

Gan adleisio rhai o sylwadau pobl eraill, gan gynnwys y Gweinidog ei hun, pwysleisiodd Ms Inger hefyd na ddylid cael gwared ar yr agweddau da:

> Families who have trialled the Individual Development Plan in recent years as a way of assessing and meeting need found the new format to contain insufficient detail and emphasis. They also found that the insights that a diagnosis and in-depth assessment of needs would have offered have **been side-lined by the shift in emphasis**. Despite the current weaknesses in the existing statutory assessment process, such as the time, cost and flexibility required, it is still felt by many families and professionals to provide a rigorous assessment of need. For those children and young people with more complex needs, **rigorous assessment will still be required** and will need to remain a focus of the new process.
> (…)
> We do not agree that the current system as a whole is 'not fit-for purpose'. (…) It is the **execution of these processes not the processes themselves that is not fit for purpose**.[29] [fy mhwyslais i ym mhob achos]

[29] Inger, Denise (Hydref 2014) ***Transparency, accountability and user engagement at the centre of new SEN reform***, Sefydliad Cymru: Click on Wales

5. Diwygiadau yn Lloegr

Gwnaed newidiadau i ddarpariaeth AAA yn Lloegr o dan ***Ddeddf Plant a Theuluoedd 2014***. Cyhoeddwyd ***SEN and Disability Code of Practice: 0-25 years*** diwygiedig ym mis Ionawr 2014 a daeth i rym o 1 Medi 2014.

Mae'r newidiadau yn Lloegr yn **dwyn ynghyd ymyriadau addysgol ag iechyd a gofal**, fel y darperir ar gyfer y rhain mewn un cynllun. Maent hefyd yn integreiddio'r ddwy system cyn 16 ac ôl-16 flaenorol yn **system 0-25 oed**. Mae **rhwymedigaeth ar awdurdodau lleol a chyrff iechyd i gydweithio** er mwyn diwallu anghenion pobl ifanc. Dywedodd Llywodraeth y DU y byddai **rhieni a phlant yn cael eu cynnwys llawer mwy** yn y broses gwneud penderfyniadau.

Mae **Nodyn Safonol gan Lyfrgell Tŷ'r Cyffredin**, a gyhoeddwyd ym mis Tachwedd 2014, ***The reformed system for children and young people with SEN in England***, yn rhoi trosolwg defnyddiol o'r newidiadau yn Lloegr a'r trefniadau newydd a oedd ar waith ar gyfer mis Medi 2014.

Mae **datganiadau AAA** a all gwmpasu dysgwyr hyd at 19 oed yn **cael eu disodli gan gynlluniau Addysg, Iechyd a Gofal**, a all fod ar waith i'r rhai hyd at 25 oed os yw'r person ifanc yn dal mewn addysg neu hyfforddiant. O 1 Medi 2014, ni chaiff datganiad ei roi i unrhyw ddysgwyr newydd a bydd y rhai sydd eisoes wedi cael datganiad yn cael eu trosglwyddo'n raddol i gynllun Addysg, Iechyd a Gofal erbyn 31 Mawrth 2018. Mae cynlluniau Addysg, Iechyd a Gofal yn **gosod rhwymedigaethau statudol ar awdurdodau lleol a chyrff iechyd i gydweithredu** er mwyn diwallu anghenion y person ifanc. Mae llawer o'r gofynion cyfreithiol ar gyfer asesiadau Addysg, Iechyd a Gofal yr un fath â'r gofynion ar gyfer datganiadau neu'n **debyg** iddynt.

Mae ***Gweithredu gan yr Ysgol*** a ***Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy yn*** cael eu **disodli** gan system gymorth raddedig yn yr ysgol i ddysgwyr y mae eu hanghenion yn golygu nad oes angen cynllun Addysg, Iechyd a Gofal arnynt. Gelwir y system newydd yn '**Cymorth AAA**'.

Mae rhwymedigaeth ar awdurdodau lleol bellach i ddatblygu a chyhoeddi '**Cynnig Lleol**', sy'n nodi mewn un man wybodaeth am y **ddarpariaeth y maent yn disgwyl iddi fod ar gael ym maes addysg, iechyd a gofal cymdeithasol** i blant a phobl ifanc sydd ag AAA neu sy'n anabl yn eu hardal. Mae hyn yn cynnwys y rhai nad oes ganddynt gynlluniau Addysg, Iechyd a Gofal ond sy'n cael Cymorth AAA. Mae'n rhaid i awdurdodau lleol gynnwys ac ymgysylltu â phobl ifanc wrth baratoi eu Cynnig Lleol.

Mae rhai ffynonellau eraill yn rhoi rhagor o wybodaeth am y diwygiadau yn Lloegr, o safbwynt y llywodraeth a'r trydydd sector:

- Datganiad i'r Wasg gan Lywodraeth y DU, *Reforms for children with SEN and disabilities come into effect*, 1 Medi 2014;
- *Special educational needs and disability (SEND)* rhan o wefan Llywodraeth y DU;
- Y Gymdeithas Genedlaethol i Blant Byddar *Summary guide to SEN reform*;
- Y Gymdeithas Genedlaethol Awtistiaeth : *SEN reforms – England*.

6. Y camau nesaf ar gyfer AAA/ADY yng Nghymru

Wrth gyhoeddi crynodeb o'r ymgynghoriad, dywedodd y Gweinidog Addysg a Sgiliau:

> caiff yr ymatebion a gyflwynwyd eu hystyried yn ofalus er mwyn llywio'r broses o ddatblygu'r ddeddfwriaeth y bwriedir ei chyflwyno i Gynulliad Cenedlaethol Cymru yn haf [2015].

Disgwylir i Llywodraeth Cymru gyflwyno Bil ym **mis Gorffennaf 2015**.

Yn y Papur Gwyn a gyhoeddwyd ym mis Mai 2014, dywedodd Llywodraeth Cymru, ar y sail y caiff y ddeddfwriaeth ei chyflwyno yn 2015, **na allai unrhyw gynigion gael eu rhoi ar waith tan y flwyddyn academaidd 2016/17 o leiaf**. Dywedodd Llywodraeth Cymru hefyd y byddai'n ymgynghori ar ddrafft llawn o'r Cod Ymarfer newydd ar wahân i'r Bil ei hun.